

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Çisem GÜNER

GÜNEY ANADOLU KIYILARI ASKERİ İÇERİKLİ YAZITLARI KATALOĞU

(Lykia, Pamphylia, Pisidia, Kilikia)

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Çisem GÜNER

GÜNEY ANADOLU KIYILARI ASKERİ İÇERİKLİ YAZITLARI KATALOĞU

(Lykia, Pamphylia, Pisidia, Kilikia)

Danışman

Yrd.Doç.Dr. Fatih ONUR

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından
.....Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan:

Üye (Danışman):

Üye:

Üye:.....

Üye:.....

Onay: Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../....

İmza

.....

Müdür

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ.....	iv
KAYNAKÇA KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL TARİHİ-COĞRAFİ, STRATEJİK ve ASKERİ YAPI

İKİNCİ BÖLÜM

LYKİA VE PAMPHYLİA BÖLGELERİ

2.1 İdari Tarihçe.....	8
2.2 Askeri Yapılanma.....	11
2.3 Birimler.....	13
2.3.1 Auxilia Birlikleri.....	14
2.3.2 Praetoria.....	18
2.3.3 Diğer Birimler.....	18
2.4 Katalog.....	19
2.4.1 Lykia Bölgesinde Görevde Bulunmuş Asker ve Birimlere Ait Yazıtlar.....	19
2.4.2 Pamphylia Bölgesinde Görevde Bulunmuş Asker ve Birimlere Ait Yazıtlar	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PİSİDİA BÖLGESİ

3.1 İdari Tarihçe.....	35
3.2 Askeri Yapılanma.....	37
3.3 Birimler.....	39
3.3.1 Lejyonlar	39

3.3.2	Praetoria.....	40
3.3.3	Diğer Birimler.....	41
3.4	Katalog.....	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM KİLİKİA BÖLGESİ

4.1	İdari Tarihçe.....	51
4.2	Askeri Yapılanma.....	53
4.3	Birimler.....	53
4.3.1	Auxilia Birlikleri.....	53
4.3.2	Equites Singulares.....	54
4.4	Katalog.....	54
SONUÇ		67
KAYNAKÇA		68
Ö Z G E Ç M İ Ş.....		76

KISALTMALAR LİSTESİ

a. g. e.	Adı geçen eser
Bkz.	Bakınız
Dn.	Dipnot
Ed.	Edisyon / edidit
<i>Et al.</i>	Et alii
İ.Ö.	İsa'dan önce
İ.S.	İsa'dan sonra
Krş.	Karşılaştırınız
Nr.	Numara
sf.	Sayfa
Str.	Satır
Süt.	Sütun
Vac.	Vacat
yak.	Yaklaşık
yor.	Yorumlayan
yuk.	Yukarıda
yy.	Yüzyıl

KAYNAKÇA KISALTMALAR LİSTESİ

AE	L' Année épigraphique, [AE], Paris.
AJP	American Journal of Philology.
AJPh	American Journal of Philology
AMS	Asia Minor Studien
ANRW	Aufstieg und Niedergang der römischen Welt: Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung.
AS	Anatolian Studies.
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı.
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı.
BCH	Bulletin de Correspondence Hellénique, Paris.
CAH	Cambridge Ancient History
EA	Epigraphica Anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und historische Geographie Anatoliens. Bonn, Habelt.
IGR	Inscriptiones Graecae ad res Romanas Pertinentes.
IGRR	Inscriptiones Graeca ad res Romanas pertinentes.
ILS	Inscriptiones Latinae Selectae.
JRS	Journal of Roman Studies. London, Society for thePromotion of Roman Studies
RE	Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.
SEG	Supplementum Epigraphicum Graecum
TAM	Tituli Asiae Minoris
TIB	Tabula Imperii Byzantini
ZPE	Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik.

ÖZET

Anadolu'daki Roma ordusu üzerine yapılan çalışmaların azlığı nedeniyle özellikle imparatorluğun doğu eyaletlerindeki askeri yapılanma hakkındaki bildiklerimiz kısıtlıdır. Bu eksiklik, Erken İmparatorluk Dönemi için olduğu kadar, 3. yy. sonrasında Geç İmparatorluk Dönemi için de geçerlidir. Pek çok çalışmada dağınık olarak değinilmişse de, Asia Minor'un güney kıyılarında (Lykia, Pamphylia, Pisidia, Kilikia/Isauria) askeri yazıtları hakkında başlı başına bir çalışma bulunmamaktadır. Hâlbuki bu bölgeler ile ilgili önemli askeri yazıtların ve edebi verilerin sayısı çoktur. Pek çok modern çalışmada dağınık olarak bulunan askeri yazıtlar bu çalışmada bir araya getirilecek ve edebi kaynaklarla desteklenecektir. Güney Anadolu, sadece Roma Ordusu'na dair yazıtların bulunması ve birçok askeri harekâtın burada gerçekleşmiş olması nedeniyle değil, aynı zamanda yeni malzemelerin de değerlendirmeye alınması gerekliliğiyle da bu çalışmanın coğrafi alanını oluşturmaktadır.

Tezde hedeflenen asıl sonuç, Anadolu'nun güney kıyılarının askeri yapısını ve antik dönemdeki önemini ortaya koyabilmektir. Tez en erken dönemlerden geç antik döneme kadar olan bir süreci kapsamakla birlikte, bölgesel olarak Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia ile sınırlandırılmıştır.

ABSTRACT

Because of the scarcity of studies on the Roman army in Anatolia, especially what we know about the empire's military structure in the eastern provinces is limited. As well as for the Early Imperial Period, this deficiency applies also for the post 3rd century Late Imperial Period. Although it was mentioned in many studies in scattered manner, there is no specific study about the inscriptions concerning military in the southern coast of Asia Minor (Lykia, Pamphylia, Pisidia, Kilikia/Isauria). Nevertheless, there are large number of important military inscriptions and literary data related to these regions. Military inscriptions that have been mentioned in many studies in scattered manner, will be brought together and will be supported by military and literary sources. South Anatolia forms geographical area of this study, not only because military inscriptions and many military operations have taken place here, but also because of necessity to evaluate new materials.

Objective result in this thesis, is to show military structure in southern coast of Anatolia and its importance in the ancient period. The time period between earliest periods to late antiquity periods is under the scope of the thesis and it is limited geographically by Lycia, Pamphylia, Pisidia ve Ciliciain clude.

GİRİŞ

Bu tez çalışmasının temelini oluşturan Roma ordusu ve eyaletlerdeki yapılanması el atılmamış bir konu olmamakla birlikte, doğu eyaletlerindeki ilgili araştırmaların sayısı batıdakilere göre oldukça az ve kapsamı sınırlıdır. Özellikle güney kıyı bölgelerinde bu tip özel araştırmalar yapılmamış olup, yakın dönemlerde çıkan iki makale, bilinenleri derleyerek konuya bütüncül bir bakış sunmuştur.¹ Bu iki makalenin de vurguladığı ortak nokta, özellikle arazideki çalışmaların yetersiz olması nedeniyle bölgelerin askeri yapılanmalarının net bilinmemesidir. Böyle bir çalışmanın gerekliliği, ordu bağlantılı yazıtları derlemekle sınırlı olan bu tez çalışmasında da görülmüştür. Zira bu coğrafyada özellikle edebi kaynaklardan bildiğimiz üzere orduların konakladığı (özl. Pamphylia ve Kilikia) bölgeler bulunmakla birlikte, epigrafik veriler görece az durumdadır, arkeolojik kalıntılar açısından ise daha da eksiktir. Dolayısıyla, durumun tam olarak anlaşılması, ancak bu konuyla ilgili yapılacak özel arazi çalışmalarına, arkeolojik kalıntı ve buluntuların bu anlamda değerlendirilmesine bağlı görülmektedir. Bu eksikliğin önemli bir nedeni de özellikle Erken İmparatorluk Dönemi'nde bölgede tehdit oluşturan unsurların azlığı, gelen orduların da kalıcı olmadığıyla bağlantılıdır. Bu bölgeler Tacitus'un ifadesiyle *inermes provinciae* içerisinde kalmaktadır.² Lakin bu ifade lejyonlardan ziyade yardımcı birlikler tarafından korunan eyaletler için geçerli olduğundan, Erken İmparatorluk Dönemi'nde lejyonların buralarda bulunması zaten beklenmemektedir. Özellikle 3. yy. sonrasında lejyonların hatta *praetoria* muhafız birliğinin dahi bu bölgelerde yer aldığı çeşitli yazıtlar aracılığıyla bilinmektedir. Bölgede bulunan yardımcı birliklerin hakkında da elimizde daha fazla veri bulunmaktadır.

Araştırmada söz konusu bölgelerdeki askerler de incenmiş olup, bu bölgelerden Roma ordusuna katılan askerlere ya da bölgelere uğrayan yabancı kökenli askerlere ilişkin veriler

¹ Bennett 2007; Onur 2009.

² Tacitus, *Hist.* 1.11; 2.81-82; 3.15.

toplanmıştır. Fakat bununla ilgili veriler sonuç getirebilecek bir çalışma için yeterli düzeyde değildir.

Ana Hatlarıyla Roma Ordusu

Güney kıyılardaki Roma ordu yapılanmasının daha rahat anlaşılabilmesi için ana hatlarıyla Roma ordusunu tanımlamak ve söz konusu birimlerin yapısından bahsetmek faydalı olacaktır. Roma ordusunun gelişim süreci ve eyaletlere yayılması çeşitli evreler içermektedir.

Cumhuriyet Dönemi'nin önemli bir kısmında düzenli bir ordu yoktu. Ordu sadece gerekli olduğu zamanlarda toplanıyordu. Augustus ordu sistemini gözden geçirerek düzenli bir ordu kurdu. Bu ordu lejyonlardan ve *auxilia* birliklerinden oluşuyordu. Bu ordulara belli dönemler yeni düzenlemeler getirilmiştir. Onur, yayınlanmamış doktora tezinde bu konu hakkında detaylı bilgiler vermiştir³.

Ana birimler olan lejyonlar Roma ordusunun bel kemiğiydi ve ilk defa Cumhuriyet Döneminde (İ. Ö. 508 – İ. Ö. 27) Marius reformlarıyla oluşturulmuşlardı. Genel olarak, ağır piyade askerlerinden, süvarilerden ve bazı özel görevi bulunan birimlerden oluşuyorlardı. Birden fazla lejyon olduğu için bunları karıştırmamak maksadı ile numaralandırılmışlar ve isimlendirilmişlerdir. Yani, I, II, III şeklinde numaralandırılmış veya belli temellerde adlandırılmışlardır. *Legio II Traiana* gibi kendilerini oluşturan imparatorun ismini ya da *Legio X Gemina*⁴ gibi oluşum şekline göre *cognomina* almışlardır. Ya da *Legio I Germanica* gibi askerlerin geldikleri bölgeler göre adlandırılmışlardır. Bazı lejyonlar da *Legio VI Ferrata* gibi aldıkları sınıflara göre adlandırılmışlardır. Bu lejyonların asker sayıları bazı dönemlere ve buldukları yerlere göre değişkenlik göstermişlerdir. Cumhuriyet Dönemi'nde 5000–6000, Roma İmparatorluk Dönemi'nde ortalama 5400 asker, İ.S. 4. yy.da ise 1000–2000 askerden oluşmaktaydı. Lejyonların sayılarında olduğu gibi bulunduğu yerlerde de değişiklikler oluyordu. Çünkü ihtiyaç olan durumlarda, stratejik amaçlarla değişik bölgelere gönderiliyordu. Örneğin Isaura lejyonları İmparator Probus zamanında kurulmuş ve

³ Onur 2007; Campell 1994; Southern 2007; Goldsworthy 2003.

⁴ İki lejyonun birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Isauria'da konuşlanıyordu⁵. Yine Isauria saldırılarına karşı savunma olarak kurulan *Armeniaca lejyonları* da Isauria içlerinde konuşlanmaktaydı. Fakat bu lejyonların İmparator Domitianus Dönemi'nde Pamphylia civarında olduğu da bilinmektedir.

Auxilia (destek) birlikler ilk defa Cumhuriyet Dönemi'nde gerekli zamanlarda Roma lejyonlarına destek olmak için kurulmuşlardı ve kalıcı bir birim değillerdi. Bu birimler Augustus tarafından imparatora bağlı oldular ve ordunun kalıcı bir ögesi yapıldılar. Bu birlikler de lejyonlar gibi isimlendirilmişti. Bu isimlendirmede birliklere asker sağlayan bölgelerin adı kullanılmıştı. Bu etnik isimlerin kullanımı Roma İmparatorluk Dönemi boyunca devam etti. *Auxilium*'lara Roma vatandaşı olmayan halklardan asker alınır ve birlikler genellikle asker alındıkları eyaletten farklı bir eyalete konuşlandırılırlardı. Fakat Iulius – Claudius dönemlerinden sonra bu birliklere konuşlandıkları yerden de gönüllü asker katılımı oldu. *Auxilia* birlikleri *Ala*, *Cohors Equitata*⁶, *Cohors*⁷ ve süvarilerden oluşan dört ana gruba ayrılır. Sayı bakımından da *cohors quingenaria* ve *cohors miliaria* olarak şekillenmiştir. *Cohors quingenaria* 500, *cohors miliaria* ise 1000 askerden oluşmaktadır⁸. Savunmasız eyaletler tek bir *quingenarii auxilia cohors* bulunduruyordu. Savaş için eğitildiklerinden sınırlarda bulunan kalelerde kurulmuş ve kırsal ve kentsel jandarma görevlerini üstlenmişlerdir. Bulunduğu bölgelerdeki görevi adalet dağıtmak, hukuk ve düzeni sağlamaktı.

Roma, Cumhuriyet Dönemi'nde koruma amaçlı olarak kullanmak için, imparatorluk koruma birimi düzenlemişti. En önemlisi de *cohortes praetoriae* idi. Bunlar muhafız koruma alaylarıydı. Bu birimin görevi İmparatoru hem Roma'da hem de savaşta koruyup, onun güvenliğini sağlamaktı. *Principatus* Dönemi'nde ise bu birimler imparatora tahsis edilmiş birimler haline getirilmişti. Praetoria korumasını komuta eden kişiye de *praefectus praetorio* unvanı verilmişti.

⁵ Ritterling 1925, 1348 ve 1468 (*Isaura* lejyonları), Onur *a. g. e.* , 304.

⁶ Süvari ve Piyadelerin birlikte oluşturdukları karma birlik.

⁷ Piyadelerden oluşan birlik.

⁸ Bennet 2007, 135.

Bu birimlerden bazı birliklerin güney kıyılara yerleştirildiği ya da duruma göre bu bölgelere kaydırıldığı yazıtlar ve edebi kaynaklar aracılığıyla bilinmektedir.

Equites Singulares birlikleri. Eyalet legatusları ya da lejyona bağlı kıdemli subayları koruyan seçme askerler ve yakın muhafızlardan oluşan birimlerdir. Singulares birimleri, *Equites Singulares*⁹, *Equites Singulares Augusti*¹⁰, *Pedites Singulares*¹¹ olmak üzere üç ayrı bölümden oluşurlar. Tahminen bu üç bölümden en değerli olanı, eyalet valisi için korumalık görevi yapan *Equites Singulares*'dir.

⁹ Eyalet valilerine ya da seferdeki generale koruma sağlayan süvari birliği.

¹⁰ İmparatoru koruyan süvari birliği.

¹¹ Eyalet valilerine ya da seferdeki generale koruma sağlayan piyade birliği.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL TARİHİ-COĞRAFI, STRATEJİK ve ASKERİ YAPI

Savaş tehdidi Roma İmparatorluğunda Pax Romana ile birlikte azalmıştır. Ancak bütün Akdeniz’de haydutluk ve bununla bağlantılı olarak iç huzursuzluklar devam etmiştir. Bu durum İmparatorlar Tiberius ve Commodus zamanlarında da devam etmiştir. Anadolu’nun doğu sınırları temel olarak Roma lejyonları tarafından korunurken, iç kesimlerin güvenliği de dağınık bir şekilde konuşlandırılmış çeşitli tipteki askeri birliklerle yani *auxilia*, *vexillationes* (müfrezeler) ve yerel milis kuvvetlerle (örn. *eirenarkhai*) sağlanıyordu. Augustus düzeni korumak için bir takım askeri düzenlemeler yaparak, silahlı çeteleri ve haydutları kontrol altına almak için önemli kavşak noktalarına karakollar (*stationarius*) kurmuştur. Bu karakolların yanı sıra güvenliği sağlamak amacıyla görevli kişiler atanmıştır¹². Bu bölgelerde Hellenistik Çağ’dan itibaren, başta Hellenistik krallıklar olmak üzere, kent devletleri de, hem kamu düzenini hem de kırsal alanların güvenliğini sağlamak için çeşitli memuriyetler kurmuşlardı¹³. Ayrıca kentlerin, hırsızları ve kaçakları yakalaması için kamu kölelerini kullandığını da bilinmektedir.¹⁴

Söz konusu tedbirlerin Anadolu eyaletlerinde de alındığı görülmektedir. Fakat sınır bölgeleri dışında lejyon yerleşimi nadir görülmekle birlikte, bazı eyaletler yukarıda bahsedildiği

¹² Frumentarius ve speculator’lar gibi. Ayrıntılı bilgi için bakınız Öztürk, 2006, 188.

¹³ Hirschfeld 1891, 867 v.d. ; Pfaff 1914, 2032; Schultheß 1918, 419.

¹⁴ Örn. Plinius’un İmparator Traianus’la yazışmalardan, kamu kölelerinin mahkûmlara gözcülük dahi yaptıklarını öğrenmekteyiz (Plin. *ep.* X 19–20) Plinius, Traianus’a yazdığı mektubunda mahkûmların gözetimini kamu kölelerine mi yoksa askerlere mi yaptırması gerektiğini sormuş; Traianus da o’na “eyalette, mahkûmlara kamu hizmetlerindeki köleler aracılığıyla bekçilik edilmesi alışkanlığının korunmasını” öğüt vermiştir.

üzere *inermes provinciae* olarak tanımlanmıştır. *Inermes*'in kelime anlamı savunmasız olsa da, aslen kastedilen lejyonların bulunmadığı eyaletlerdir. Anadolu'nun güney kıyılarında olup, bu çalışmanın sınırları içerisinde kalan bölgelerin çoğu da bu *inermes provinciae* içerisinde kalmaktadır.

Çalışmamızın sınırlarını oluşturan Güney Anadolu kıyıları, dört bölgeyi kapsamaktadır. Doğuda; Adana, Tarsus ve Mersin'in yer aldığı Ovalık Kilikia (Kilikia Pedias) ve onun batısında tümüyle farklı bir bölge Dağlık Kilikia (Kilikia Trakheia); Manavgat dolaylarından Antalya'ya kadar 80 kilometreyi aşkın bir mesafe boyunca deniz kıyısını izleyen Pamphylia; Fethiye ile Phaselis arasında sınırlanan Lykia ve Pamphylia Ova'sının kuzeyinde bulunan, Burdur, Isparta ve Beyşehir çevresindeki Pisidia Bölgelerini içerir.

Lykia, Anadolu'nun güney batısında yer alan, Gelidonia Burnundan başlayıp, Indos Nehri'nde (Dalaman Çayı) sonlanan bütün Teke Yarımadası'nı kapsayan bölgedir. Batı sınırını Dalaman Çayı, doğusunu, Phaselis kenti, kuzeyini Ak dağlar (*Masikytos*) sınırlar. Kuzey ve kuzeybatısında Karia, doğusunda ve kuzey doğusunda Pamphylia ve Pisidia, kuzeyde de Pisidia Bölgesi ile komşudur.

Pamphylia Bölgesi Anadolu'nun güney kıyısında konumlanmıştır. Batıdan Likya, kuzeyden Pisidia, doğudan da Kilikia ve kısmen Isauria ile sınırlandırılmıştır. Strabon eserinde Phaselis'ten sonra gelen Olbia kentini bölgenin başlangıcı olarak yazar ve Korekesion (Alanya) ile sonlandırır¹⁵. Pamphylia, aslen gür nehirlerle beslenen geniş bir ovalık alandır ve bu ovalıkla sınırlanan coğrafi bir bölgedir. Körfezin kuzeybatı köşesinde dağların sahilden kuzeye doğru uzaklaştıkları yerde başlar, doğuda ovanın devam ettiği Melas, bugünkü Manavgat Çayı'nın denize döküldüğü yere kadar devam eder.¹⁶

Pisidia Bölgesi, Anadolu'nun güney bölgesinde yer almaktadır. Kuzeyinde ve batısında Phrygia, güneybatısında Lykia, güneyinde Pamphylia, doğusunda ise Lykaonia bulunur. Bugünkü Isparta ilinin tümünü, Afyonkarahisar, Burdur, Antalya ve Konya illerinin de bazı

¹⁵ *Strab.* 14.5.4 - 2

¹⁶ Bosch 1957, 13.

bölümlerini içine alıyordu. Pisidia, kuzeyde Sultan Dağları, Akşehir Gölü ve Gölcük Dağları ile çevrelenmektedir.

Kilikia Bölgesi Dağlık Kilikia (*Kilikia Trakheia*) ve Ovalık Kilikia (*Kilikia Pedias*) olarak ikiye ayrılmıştır. Dağlık Kilikia Alanya'dan (*Korekesion*) Mersin Viranşehir'e (*Soloi-Pompeiopolis*) kadar uzanır.

Bu çalışmada yukarıda sınırlarını belirttiğimiz bölgelerde ele geçen askeri içerikli yazıtlar toplanmış ve bölgelerin stratejik yapısı ve askeri açıdan önemi belirlenmeye çalışılmıştır. Lykia Bölgesinden 7, Pamphylia Bölgesinden 10, Pisidia Bölgesinden 10, Kilikya Bölgesinden ise 13 yazıt kaydedilmiştir. Lykia Bölgesinden gelen verilere göre bölge askeri açıdan hareketsiz bir bölgedir. Pamphylia Bölgesinden ele geçen yazıtlar bize onun bu bölgeler arasındaki askeri önemini ve ayrıca Side ve Perge kentlerinin bölgenin bu konuda en önemli kentleri olduğunu gösterir. Daha sonra da belirtileceği gibi Pisidia Bölgesi askeri açıdan önemli olaylara sahne olmuştur ve bu bölgede bulunan 10 adet yazıt bize bu askeri olaylar hakkında bilgiler aktarmaktadır. Kilikia Bölgesi ise ele geçen 13 yazıtla bölgenin Parth seferleri açısından ne kadar önemli bir bölge olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada hazırlanan katalog kısmında yer alan yazıtlar dağınık halde bulunan yayınlardan derlenmiştir. Bu konuyla ilgili nadir yapılan çalışmalardan, giriş kısmında bahsedilen Bennet ve Onur'un makalesinden ve beneficiarius yazıtlarını toplamış olan Ott'un Beneficiarier Inschriften adlı kitabından yararlanılmıştır. Ayrıca şunu belirtmek isterim ki bu çalışmak bitmek üzereyken Bennet bu konuyla ilgili bit makale daha yayımlamıştır¹⁷.

¹⁷ Bennet 2012, 115 – 129.

İKİNCİ BÖLÜM

LYKİA ve PAMPHYLİA BÖLGELERİ

2.1 İdari Tarihçe

Pamphylia Bölgesi Prehistorik dönemden itibaren varlığını bilinen bir bölge olup, göç almış olan bir yerdir. Tarih boyunca değişik devletlerin hâkimiyetine girmiştir. Diodoros Sikeliotes, Pamphylia'nın Asur devletine dâhil olduğunu söylemektedir¹⁸. Bunun aksine Brandt, Asur devletinin hiçbir zaman Küçük Asya'nın güney batı kıyılarına sahip olmadığını belirtmektedir.¹⁹ Bölge Kroisos zamanında Lydia topraklarına bağlanmıştır fakat Pers kralı Kyros İ.Ö. 546 yılında Lydia topraklarını Pers egemenliğine katınca, Pamphylia da Pers egemenliğinde kalmıştır. Sonrasında İskender'le birlikte Hellenistik sürece girmiş ve 281- 280 yılları arasında Ptolemaioslar hâkimiyetine girmiştir. İ.Ö. 129 yılında Asia Eyaleti kurulduğu sırada bu eyaletin içinde yer alıp almadığı konusunda tartışmalar vardır.²⁰ İ.Ö 25 yılında Galatia kralı Amyntas, Pamphylianın da bulunduğu toprakları Roma İmparatorluğu'na bırakınca Vespasianus'a kadar²¹ Galatia Eyaleti içerisinde kalmış fakat sonra Lykia ile birleştirilmiştir. Bu dönemden sonra *Lycia et Pamphylia* Eyaleti altında varlığına devam etmiştir.

¹⁸ Diod. 2.2.3.

¹⁹ Brandt 1992, 23.

²⁰ Bkz.Özdizbay 2008, 849: "İ.Ö121 – 126 yılı consulu Mannius Aquillius'un Side'ye uzanan bir yol yaptığını Side'de bulunan bir mil taşı aracılığıyla bilinmesi, Pamphylia'nın Side'ye kadar Asia eyaletine bağlı olduğuna işaret ediyor olsa gerek".

²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şahin-Adak 2007, 85-93. Yakın zamanda bir armağan kitabında Perge'den iki yazıt (A ve B) yayınlanmıştır (Özdizbay 2008, 858-62). Bu yazıtlar, Pamphylia'nın Claudius ve Nero'nun yönetimi sırasında hala Galatia içerisinde bulunduğunu açıkça göstererek, Şahin'in fikrini (1994b, 130; 1999, 31 ve dn. 49) desteklemektedir. Yazıtların revize edildikten sonraki yayını için bak. Onur 2008.

Lykia erken dönemlerinde Girit kökenli, Yunan olmayan Termilai kavmine yurt olmuştur²². Bölge İ.Ö. 6. yy.'dan İskender'in bölgeye gelişine kadar Pers hâkimiyetinde kalmıştır. Hellenistik dönem boyunca zaman zaman Ptolemaioslar, Seleukoslar ve Romalıların yönetimine dâhil olmuştur. İ.Ö. 168 yılında özgür ilan edilmiş olmakla birlikte Roma imparatorluğundan tam bağımsız değildir. Bu durum, İ.S. 1.yy.'ın ortalarına kadar sürmüştür. Bu dönemlerde Lykia 23 kentten oluşan Lykia Birliği'ni kurmuştur. Bu federatif yapıya rağmen Lykia hiçbir zaman bağımsız olmamıştır. Demokratik bir şekilde yönetilen bu birlik incelendiğinde yönetim şeklinin oligarşiye dayandığı görülmektedir²³. Bu nedenle halk ve yönetici sınıf arasında İ.S. 1. yy.'ın ortalarına doğru iç çatışmalar çıkmıştır. İmparator Claudius bu iç savaşı bahane ederek Likya'yı eyalet yapmış ve tamamen Roma'ya bağlamıştır. Eyalet Vespasianus Dönemi'nde Pamphylia ile birleştirilmiş ve askeri eyalet statüsünde devam etmiştir. Bu noktadan sonra muhtemelen Diocletianus Dönemi'ne kadar *Lycia et Pamphylia* Eyaleti olarak devam etmiştir.

Lycia et Pamphylia Eyaleti Hadrianus Dönemi'nde sivil eyalete dönüşmüştür ancak bu durum çok kısa süre devam etmiş ve eski statüsüne geri dönmüştür. 160'lı yılların başlangıcında tekrar sivil eyalet yapılmış ve proconsul tarafından yönetilmiştir²⁴. 179 yılında yine askeri eyalet olmuştur ancak bu 1 yıl sürmüştür. Eyaletin Hadrianus ya da Antonius Pius zamanlarında Pisidia'nın büyük bir kısmını sınırlarına dahil ettiği bilinmektedir²⁵. Geç 3. yüzyıl ve erken 4. yüzyılda, idari bakımdan önemli değişiklikler yaşanmıştır. Bu dönemde eyalet atlı sınıfından bir Praeses (ῥηγμὼν) ile yönetilmeye başlamıştır. Daha sonra da, İmparator Diocletianus, idari yöntemi değiştirmiştir. Bu değişimin sebebi de askeri ve sivil sorumluluğu azaltmak ve herhangi bir isyanın çıkmasını önlemektir. İmparator eyaletleri bölerek sayılarını artırmış, eyaletlerden oluşan *dioecesis* yönetim birimlerini kurmuştur. Bu

²² Hdt. I. 173 ve VII 92.

²³ Şahin 2011, 31.

²⁴ Brandt – Kolb 2005, 25; Hellenkemper – Hild 2004, 105; Wörle 1988, 34 – 43; Şahin 1992, 77-90; Weiss 1999, 80- 81; Eck, 2000, 251-255; Özdizbay, 2008, 861.

²⁵ Brandt 1992, 99; Hellenkemper – Hild 2004,105.

bölünme sırasında Lykia ve Pamphylia'nın birbirinden ayrılma tarihi net olarak belirlenememiştir. Bu konuyla ilgili bilgiyi bize Verona Listesi, *Notatae Episcopatum* vermektedir. Lykia ve Pamphylia, Arykanda'da bulunan, 312 yılına ait bir yazıtta birlikte belgelenmiş olmakla birlikte, Lykia ismi editörler tarafından tamamlanmıştır²⁶. Başka bir veri ise, praeses *Lyciae et Pamphyliae* Eusebios'un, Büyük Constantinus'tan aldığı 313 yılına ait tebliğdir²⁷. Bunlar Lykia-Pamphylia eyaletinin bir arada görüldüğü en geç verilerdir. Bu verilere dayanarak bu bölünmenin tarihiyle ilgili değişik görüşler sunulmaktadır. Bu görüşler özetle şöyledir:

Lykia'nın tek başına eyalet olarak en erken 333-337 yılına ait olan bir yazıtta²⁸ görülmüştür. Lykia ve Pamphylia İ.S. 350 civarlarında yazılmış olan Libanius mektuplarında da ayrı ayrı verilmektedir²⁹. Barnes'e göre, Nikaia konsilinde eyaletin ayrı olarak yazılması kronolojik bir hatadır ve eyalet bu dönemde henüz ayrılmamıştır. Verona listesinde Pamphylia'nın tek yazılışı ise Lykia isminin atlanmış olması yahut Pamphylia'nın Lykia'ya da kapsamıyla açıklanmak istenmiştir³⁰. Brandt'a göre ise ayırım 311 – 325 yılları arasında olmuştur³¹. Nollé ayrılmanın 311/313 ve 333/337 yılları arasında olduğunu söyleyerek büyük olasılıkla 325 yılından önce olduğunu düşünmektedir³². Hellenkemper ve Hild bu konuya, Arykanda yazıtı ve Eusebios'a gelen 313 tebliği aracılığıyla yaklaşmışlardır ve bölünmenin 312

²⁶ TAM II 785(= *CIL* 3. 12132): ... παρὰ τοῦ [τῶν Λυκίων καὶ Π]ανφύλων ἔθνους ...; Şahin 1994a, 12-16, nr.12:... παρὰ τοῦ [τῶν ὑμετέρων Λυκίων καὶ Π]ανφύλων ἔθνους....

²⁷ *Cod. Theod.* XIII 10.2 (= *Cod. Just.* XI 49.1). Licinnius'un ismi yasanın başında atlanmış, bununla beraber yasanın sonunda yılın consüllerinden birisi olarak verilmiş.

²⁸ *Praeses Aurelius Fabius Faustinus* tarafından Choma'da dikilmiş olan bir miltaşından gelmektedir. Bkz. Bean – Harrison 1967, 44, nr. 11; *PLRE I* 328. s.v. Aurelius Fabius Faustinus 10.

²⁹ Libanius, *Ep.* 366.3.3-5: ἐκεῖνον λέγω τὸν Φιλίππῳ παρεδρεύσαντα, τὸν Λυκίαν θεραπεύσαντα, τὸν Παμφυλίαν σεσωκότα, τὸν κυβερνήσαντα Κύπρον.

³⁰ Barnes 1982, 219.

³¹ Brandt 1992, 169.

³² I Side, nr. 134.

yılından sonra olduğunu söylemektedirler. Pamphylia'nın, Verona listesinde *Lycia et Pamphylia*'nın kısaltılmış şekli olduğunu düşünmüşlerdir³³. Bennett de makalesinde bu eyaletin 314/5–324 yıllarına kadar beraber kaldığını belirtmiştir³⁴. Şahin ise, *provinciae Pamphyliae* praeses'i Marcus Ulpius Urbanus tarafından Galerius ve Constantinus'a ithaf edilen iki yazıtı dayanarak ayırımın 305 yılında olduğunu belirtmiştir³⁵. Pamphylia'nın Lykia'yı da içermiş olabileceği ve bu yorumunun da Verona listesindeki durumuna bir açıklama olabileceğini önermiştir. Hatta bu konu hakkında bilgi veren birçok belge bölünmenin Diocletianus zamanında başladığını gösterdiği için, Eusebios'a gelen tebliğde bir yanlışlık olduğunu düşünmüştür.

Bu görüşler sonucunda diyebiliriz ki eyalet Diocletianus'un dioicesis yönetimi sırasında bölünmeye başlamıştır ve daha sonraki yıllarda Pamphylia tek başına anılmıştır. Lykia da bir süre daha bu eyalet sınırları içerisinde olabilir.

2.2 Askeri Yapılanma

Lykia Bölgesinde; Bayındırdan 1, Patara kentinden 2, Olympos kentinden 4 yazıt olarak toplam 7 adet yazıt kaydedilmiştir. Bölgede askeri görevde bulunmuş olan ya da başka yerlerde orduda hizmet vermiş kişilerle bağlantılı *praetor*, *beneficiarius*, *praefectus*, *primiplarius*, *stationarius* yazıtları mevcuttur. Ele geçen bu askeri içerikli yazıtların azlığı bize Lykia Bölgesinde fazla bir tehdidin bulunmadığını göstermektedir. Olympos kentinden ele geçen yazıtlar bize burada bir karakolun varlığını haber vermektedir. Bu durum bize bu kentin belki de Bölgenin askeri açıdan en aktif kenti olabileceğini düşündürmektedir.

Bu konuda Lykia Bölgesi ile ilgili çok fazla şey söylenemezken Pamphylia konusunda söylenebilecekler daha fazladır. Çünkü konumu bakımından bu bölge pek çok askeri faaliyetlere sahne olmuştur. Bölgeden konuyla ilgili 10 yazıt ele geçmiştir. Pamphylia Bölgesinde, Perge'den 6, Side'den 3 yazıt, Etenna kentinden ise 1 yazıt kaydedilmiştir.

³³ Hellenkemper – Hild 2004, 109.

³⁴ Bennett *a. g. e.*, 134.

³⁵ I Perge II, nr. 287 ve 288.

Yazıtlarda, bölgede görev yapan askerlerin, lejyonların ve cohors'ların varlığına rastlamaktayız. Verilerin çoğu İ.S. 3.yy.'dan gelmektedir. Böylece bölgenin bu dönemde askeri açıdan aktif olduğu anlaşılır. Bu durumun, o dönemde var olan iç karışıklıklardan, Isauria saldırılarından, Got akınlarından ve krizden kaynaklandığı düşünülebilir. Yukarıda belirttiğimiz gibi yazıtlarda karşılaştığımız ifadelerden bu bölgede lejyonların ve cohors'ların konuşlandığını anlamaktayız.

Bölge Geç Antik dönemlerde yerel huzursuzluklara sürekli sahne olmuştur. Pamphylia, Isauria dağlarının batısında bulunduğu bu bölgeye yakın olduğu için Isauria saldırılarından çok etkilenmiştir. Yine bu yakınlığından dolayı yağmalanmaya da en müsait bölgedir. Bunlara ek olarak bölge, 3. yüzyılda doğu seferleri sırasında (235- 268 yılları arasında) lojistik açıdan önemli rol oynamıştır. Bütün bu lejyonlar ve cohors'lar, bu durumdan korunmak ve güvenliği sağlamak amacıyla Pamphylia'da yer almışlardır. Bölgede Perge ve Side kentleri ön plana çıkmaktadır. Side kenti, 3. yüzyılda önemli bir lojistik kent olmuştur. Pers istilaları esnasında Kilikia limanları yağmalanınca, Suriye, Mısır ve Kıbrıs'a *annona militaris* ve asker transferi, direk olarak sınıra gelen Ankyra yolundan kaçınarak önce Pamphylia'ya yönelip, oradan da gemi ile Syria' a geçilerek yapılmıştır³⁶. Pamphylia'dan Syria'ya geçişte de Side, limanı sayesinde büyük önem kazanmıştır.

Perge ise 3. yüzyıldaki önemini Valerianus döneminde imparatorluk tapınağı ile Tacitus döneminde de *metropolis* unvanıyla ödüllendirilmesiyle ortaya koymaktadır³⁷. Yine bu kentten Gallinus dönemine tarihlendirilen ve üzerinde vexillum olan IEPON OYIEIAON lejantlı bir sikke bulunmuştur³⁸. Yine Perge'de Valerius dönemi tarihli bir sikkede Artemis Tapınağı'nın

¹⁷ I Side, nr. 94; Mitchell 1993, 238; Stauner 2006, 35.

³⁷ Perge agorasına dikili bir yazıt, Tacitus döneminde imparatorluk kasasının (ὁ θησαυρὸς τοῦ κυρίου) ordu karargâhıyla birlikte yerleştirildiğini göstererek kentin askeri önemini göstermektedir. Yazıt için bakınız: Kaygusuz 1984, 1 - 4; SEG 34 (1984) 1306; Nollé 1986, 199-202 Merkelbach – Şahin 1988, 115 nr. 22; BE 1989, 70; Roueché 1989; Weiss 1991; Şahin 2004, 50-8 ve nr. 331

²⁸ NC 1968, 1, nr.10 lev. 10, 10 (R. E. Hecht). Vexilla, Perge'de Gallienus dönemine ait olan sikkelerde tasvir edilir. örn. BMC 138, nr.92, lev. xxxv. 3; SNG von Aulock, 4743.

her iki yanında birer lejyon kartalı betimi bulunan yazıt çıkmıştır³⁹. Bu veriler de kentin askeri açıdan önemini görmemizi sağlamaktadır.

Ayrıca Kasai kentinde bulunan bir yazıt Pamphylia'nın doğu sınırında bir askeri üs kurulduğunu göstermektedir. Bu yazıt – yeni kurulan *dux* sınır bölgelerini ve Pamphylia, Lycaonia ve Pisidia'nın *comes*'lerini zikreden 472 yılına ait bir Codex Justinianus yarasını temel alan – Bean ve Mitford tarafından şüpheli bir şekilde Leo Dönemi'ne tarihlenmiştir⁴⁰. Bununla birlikte, Feissel, bu yazıtın muhtemelen Zeno Dönemi'ne ait olabileceğini belirtmektedir⁴¹. Böylelikle en azından I. Leo Dönemi'nden itibaren başlamak üzere fakat kesin olarak Zeno döneminde Sidede bulunduğu tespit edilen bir *comes pamphyliae* vardı⁴². En son olarak da, Perge'den ele geçen Anastasius'un ordu fermanı aracılığıyla Pamphylia'da lejyonların konuşlandırıldığı bilgisine sahibiz⁴³

2.3 Birimler

Bu çalışmada incelenen yazıtlarda Lykia ve Pamphylia Bölgesi ordu bağlantılı ele alabileceğimiz veriler ağırlıklı olarak *auxilia* birliklerine ait olup, lejyonlara ilişkin veriler çok azdır ve bunlar aslen Pamphylia'dan gelmektedir. Örneğin, özellikle bu bölgeler “Savunmasız bölgeler” anlamına gelen *inermes provincia* arasında yer aldıkları için Auxilia birliklerinin varlığı diğerlerine nazaran daha çoktur. Ancak, Olympos'daki *stationarii* gibi, bazı tehlikelere karşı alınan önlemler sırasında kurulan karakollara ve bazı memuriyetlerle ilgili veriler de karşımıza çıkmaktadır.

³⁹ SNG von Aulock, 4723-4

⁴⁰ Bean – Mitford 1970, 52.

⁴¹ Feissel 2004, 288 ve 303.

⁴² Nollé 2001, 492-6 nr. 171

⁴³ Söz konusu reformun yasa metinleri üzerine bir tez tamamlanmıştır (F. Onur, *Sermo Militaris Imperatoris Anastasii. Pamphylia-Perge'den Ele Geçmiş olan Anastasius Yazıtı*. Akdeniz Üniversitesi, Antalya 2007). Yazıtın rapor edildiği yerler: İnan 1983, 17-8; Şahin 1988, 255-6; Mitchell 1990, 120; Brandt 1992, 197-8.

Lejyonlara ilişkin veriler geç dönemden gelmektedir. Bir doğu Pamphylia kenti olan Kolybrassos kentinde bulunan 288 yılına ait bir yazıtta *Legio I Pontica* tespit edilmiştir⁴⁴. Lykia Bölgesinden hiçbir Auxilia yazıtıyla karşılaşılmazken Pamphylia Bölgesinden 6 yazıt ele geçmiştir. Bu yazıtlarda; *Cohors I Flavia Numidarum*, *Cohors Apula Civium Romanum*, *Cohors I Hispanorum*, *Cohors IV Raetorum*, *Cohors I Musulamiorum* birliklerinin adı okunmaktadır. Buradan da bu yardımcı birliklerin Pamphylia Bölgesinde bulunmuş olduğu sonucuna varılabilir. Zaten Bennet de makalesinde bu konuyu detaylı şekilde incelemiştir.

2.3.1 Auxilia Birlikleri

2.3.1.1 Cohors I Musulamiorum

Bu birime ait yazıtlar, *Lycia et Pamphylia* eyaletindeki varlığına delil olarak Patara kentinden gelmektedir (Nr. 5). Ayrıca bu birimle ilgili diğer bir kayıt da askeri bir diplomadan gelir⁴⁵. Diploma birimin bazen Pamphylia bazen de Kilikia'da yer aldığını göstermektedir⁴⁶. Bu cohors'un karargâh yerlerini bu diploma ve Patara'daki yazıt ile görebiliyoruz. Cohors 7/ 11/ 88 de Syria ordusunda yer almıştır⁴⁷. Ordu daha sonra Traianus'un Parth savaşları sırasında Syria'dan ayrılmıştır. Bu bilgi Cohors'un *Lycia et Pamphylia* eyaletinde bulunuşunun en iyi açıklaması olarak gösterilebilir. Fakat imparator Hadrianus'un yaptığı düzenlemeyle bu askeri güç doğu sınırına transfer edilmiştir. Thessalonoki'de bulunan birimin eski bir kumandanı olan C. Mestrius Servilianus onurlandırıldığı bir yazıttan⁴⁸, bu kişinin görevi 123-125 yıllarında önce yani cohors'un Lycia et Pamphylia eyaletinde bulunduğu sırada yaptığını anlıyoruz.

³² Bean – Mitford *a. g. e.* , 76-7 nr. 50; Lenski 1999a, 421.

⁴⁵ Russel 1991, 481.

⁴⁶ Russel 1991, 484- 486.

⁴⁷ CIL 16.35; Bennet *a. g. e.* , 141.

⁴⁸ ILS 9472.

2.3.1.2 Cohors I Flavia Numidarum

Afrika'da Numidia Bölgesinde kurulmuştur ve ismini de kurulduğu bölgeye göre almıştır. Cohors'un Lycia et Pamphylia eyaletindeki varlığına pek çok delil vardır. En az 3 diploma cohorsun buradaki mevcudiyetini belirtir. Bu diplomalardan 1'i 165/166 tarihine, biri 23/ 8/ 167, diğeri ise 23/ 3/ 178 tarihine aittir⁴⁹. Yine bu konuyla ilgili 4 tane de yazıt vardır. Bunlardan biri Perge kentindedir ve Marcus Antonius devrinde Lycia et Pamphylia vailisi olan M. Gavius Priscus Iunior'un onur yazıtıdır⁵⁰. Diğeri bir yazıtta yine Perge kentinden Aurelius Agapomenus'un mezar yazıtıdır (**Nr. 10**). Üçüncü yazıt İtalya'dan Brindisi'den gelen bir mezar yazıtıdır. Bu yazıt da hem bu cohors hem de Perge ile ilgili bilgiler vardır. Yazıt ilk okunduğunda Mezarın sahibi Flavius Valens *Cohors I Flavia Numidarum*'un *tribinus militum*'u olduğu ve onun da Perge'den geldiği düşünülmüştür. Fakat tekrar analiz edildiğinde Valens'in *Cohors I Flavia Numidarum* Perge'de bulunurken *tribinus militum* ya da *centurio* rütbesinde görev yaptığı anlaşılmıştır. Dördüncü yazıt ise Side kentinden Latince bir yazıttır (**Nr. 13**).

Bu kaynaklar bize *Cohors I Flavia Numidarum*'un kuruluş ve güzergâhını gösterirler. Bu kaynaklar sonucunda Cohors Anadolu'ya Cappadocia eyaletinde İ.S. 134 yılında Parth'lara karşı savaşmak üzere geldiği görülebiliyoruz⁵¹. Cohors 157 ye kadar Moesia eyaletinde bulunmuş oradan da 165/6 da *Lycia et Pamphylia* eyaletine *Cohors I Musulamiorum*'un yerine gönderilmiş ve orda 238 e kadar kalmıştır.

⁴⁹ 165/166 tarihli diploma için bkz. Weiss 1999, 77 – 82; 23/8/167 tarihli diploma için bkz. RMD 67; 23/3/178 tarihli diploma için bkz. CIL 16. 128.

⁵⁰ I Perge I, nr. 156.

⁵¹ Cichorius, *RE*, 7, 1900, 231–356, 320; Roxan 1997, 293; Bosworth 1993, 263; Bosworth, Arrian Ectaxis 18'e dayandırır.

2.3.1.3 Cohors I Hispanorum Equitata

Cohors Perge'den bir yazıttla kayıtlara geçmiştir (Nr. 11). Bu birim epigrafik kaynaklardan bilinen bölgede bulunduğu belirtilen dört isimden biri olmalıdır. Birliğin bilinen en erken görüldüğü yer Illyricum'dan 2/7/60 tarihli bir diplomadır⁵². Ondan sonra Antoninler devrinde, Danubian eyaletinde kaydedilmiştir. Diğer doğu kökenli *Cohors I Hispanorum equitata* hakkında bahsedilen en erken yer 9/3/81 tarihli Mısır'da Thebes kentinden gelen bir belgedir. Aynı birliğin daha sonra görüldüğü belge yine aynı eyalette 9/ 6/ 83 tarihli bir diplomadır. Cohors bundan sonra da Judae da 24/ 09/ 105 tarihli bir diplomada yer almıştır⁵³. Tloas'ın askeri olduğu Hispani birliği hakkındaki bilgilerin eksikliği onun tam kimliğinin oluşturulmasında bir sorun olduğunu gösterebilir. Bunun yanı sıra yazıtta (Nr. 11) sayısal eksiklik gösterir ki Perge'de sadece 1 Hispania birliği bulunmaktadır. *I Hispanorum*'un Anadolunun batısında bulunduğunu gösteren Olbassa ve Ephessus kentlerinden 2 adet latince yazıt bulunmaktadır. Speidel Asker Tloas'ın görev yaptığı Cohors'un İ.S. 54- 64 yılları arasında Kappodokia'da konuşlandığını belirtmiştir⁵⁴. Ulaşılabilinen kaynaklar bu cohors'un ne zaman Perge'de bulunduğu ya da Tloas yazıtın yapıldığı tarihte Perge dendiğinde Lycia et Pamphylia mı yoksa Galatia eyaleti mi kastedildiğine dair bilgi sunmamaktadır. *Cohors I Hispanorum* Perge'de bulunduğu tarih ne zaman olursa olsun, tarihsel ve lojistik durumlar, birliğin Pamphylia'dan direk olarak Mısır'a transfer edildiğini gösterir. Bu transferin ilk adımı Perge'den, Vespasianus'un Kommagene ve Armenia Minor'u ele geçirmesinden sonra doğu eyaletlerini yeniden organize ederken, 72 ve 73/5 yıllarında olmuş olmalıdır. *Cohors I Hispanorum* belki de Syria'a Mısır'a transfer edilmeden önce ulaşmış olabilir.

Sonuç olarak bu cohors ile ilgili çok fazla bir bilgi bulunmamaktadır ancak bizim incelediğimiz yazıttan yola çıkarak birimin bu bölgede bulunduğunu görebiliriz. Yazıtın tarihi tam bilinmese de cohors ile ilgili az olan bilgilere bakarak tarihleme hakkında yorum

⁵² Spaul 2000, 109.

⁵³ CIL 3, 50 ve CIL 16, 109; krş. Spaul 2000, 112; Bennet 2007, 136.

⁵⁴ Speidel, 1983, 147

yapabiliriz. Bana göre, bu cohors Mısır'a 72 ve 73/5 yıllarında çıktıysa ve yolculuk Perge'den başladıysa, cohors bu tarihte ve öncesinde bir süre burada konuşlanmıştır.

2.3.1.4 Cohors I Apula Civium Romanorum

Augustus döneminde İtalya'daki Apulia şehrinde oranın halkından oluşturulmuş ve Anadolu'ya gönderilmiş ve burada konuşlanmışlardır⁵⁵. Özel bir cohors sınıfına bağlıdır, Roma yurttaşlarından oluşturulmuştur. Bu cohors askerlerini Roma vatandaşlarından alıyordu. Bu isminden de açıkça görülebilmektedir⁵⁶. Cohors'un ismine en erken Alexandria Troas'da rastlamaktayız. Daha sonraları 135 yılında Kappodokia'da konuşlandığı bilinir. Fakat 101 yılına tarihli diplomada yer almamaktadır⁵⁷. Geç dönem 4. yy.'da *Armenia dux*'unun sınır birliği formunda oluşturulmuştur. Side kentinden çıkan ve bir yazıtla (Nr. 14) birliğin İ.S. I. yüzyılda Side'de kısa süreli olarak konuşlanmış olabileceği anlaşılabilir.

2.3.1.5 Cohors IV Raetorum Equitata

Cohors bugünkü Constance Gölü çevresinden yerleşen Raeti'lerden oluşmuştur. Bu Tribus en azından 8 cohors sağlamaktadır. 16/ 9/ 94 den 8 / 5 /100 e kadar olan diplomalar bize bu cohors'un Moesia Inferior'da bulunduğunu gösterir⁵⁸. Cohors Kappadokia garnizonunda da bulunmuştur ve bu ilk olarak İ.S. 135 yılında görülmüştür. Birlik Traianus'un Parth seferleri sırasında doğuya transfer edilmiştir. En geç görüldüğü yer de *notatia dignitatum*'dur. *Armenia Dux*'unun doğu sınırlarındaki orduları arasında listelenmektedir. Cohors *Lycia et Pamphylia* eyaletinde konuşlanmış olabilir (Nr. 16) . Oğlu öldüğündeki statüsünü bilmeyişimiz bu sorunu çözmemize engel olmuştur. Diğer bir taraftan Side'in imparatorluk devrinde Auxilia birlikleri bulunduğu bilinmektedir. Bu durumda Longus veteran olsa bile bu cohors'un burada konuşlandığını söyleyebiliriz.

⁵⁵ Mitchell 1993, 73.

⁵⁶ Roma vatandaşlarından oluşturulan birlikler için bkz. P.A. Holder, *The Auxilia from Augustus to Trajan*, (lemma) 64–69.

⁵⁷ Arr, Ext. 7; bkz. Pferdehirt 2004, 18 n. 1; Bennet, 2007, nr. 303.

⁵⁸ *CIL* 16.39: 16 /9 /94; *RMD* 6: 12/ 6/ 96; *CIL* 16.46: 8/ 5/ 100; krş. Spaul 1991, 282.

2.3.2 Praetoria

Likya Bölgesinden Arykanda⁵⁹, ve Olympos (Nr. 3 ve 4) kentlerine ait yazıtlarda *praetoria* subaylarına rastlanmıştır. Bunlarda 3. yy. sonlarında bu dönemlerde Lycia et Pamphylia eyaletinde imparator muhafız alayının bulunduğu işaret etmektedir⁶⁰.

2.3.3 Diğer Birimler

Daha önce de belirttiğim gibi bölge stratejik konumundan dolayı güvenlik açısından tehdit unsurlarına maruz kalmıştır. Bu durumda, güvenliği korumak için lejyon ve auxilia birimlerinden başka pek çok önlemler alınmıştır. Ancak bu çalışma bu önlem amaçlı kurulan, sadece çalışmanın sınırları dâhilindeki bölgelerde karşılaşılan birimleri içermektedir. Bu amaçla kurulan kurumlardan birisi de karakol olarak da adlandırılan *Statio* birimleridir. Bu karakollar kırsal alanlarda en azından 3.yüzyılda, özellikle yollar ve kırsal alanların korunması ile yükümlüdür. Bu alanlarda devriye gezerek soygun, gasp ve adam öldürme gibi olaylara müdahale ederlerdi. Bennet'e göre bu birim diğer bir görevi de başkalarının mezarlarına zarar verenlerden alınacak olan para cezalarını toplamaktır⁶¹.

Lykia Bölgesinde Olympos kentinden Stationarius yazıtlarına rastlanmaktadır. Bu yazıtlar da bize bu kentte bir karakol örgütlenmesinin varlığını işaret etmektedir. Lykia Bölgesinde Olympos ve Patara kentlerine ait 3 adet beneficiarius yazıtı karakolların varlığına delil olarak gösterilebilir. Çünkü beneficiariuslar bu karakolların komutanıdır.

Ayrıca Pamphylia Bölgesinde Perge kentinden de 1 adet *beneficiarius* yazıtı kaydedilmişti. Beneficiariuslar ya karokolların başında dururlardı ya da özel bir görevle bölgelere gönderilirdi. Bu bilgiden yola çıkarak, yazıtı yorumlarsak, yazıt bize bölgede özel bir durum olduğuna işaret etmektedir.

⁵⁹ · τὸν κράτιστον λ[ογιστὴν Μ.]/Αὐρ. Οὐρσίωνα [ἀπὸ]/ πραιτωριανῶν [Ἀρυκανδέων]/ἡ πόλις τὸν ἑαυτ[ῆς] πάτρωνα/καὶ εὐεργέ[την] “En iyi curator M.Aurelius Ursio’yu Arykanda’lıların Praetorian’larından..... kent, patronluğundan ve hayırhahlığından dolayı (onurlandırdı).”

⁶⁰ Mitchell 1999, 166.

⁶¹ Bennet, *a. g. e.* , 147.

2.4 Katalog

2.4.1 Lykia Bölgesinde Görevde Bulunmuş Asker ve Birimlere Ait Yazıtlar

Nr. 1 Emekli Asker Iulius Aelius Hermaios'un Yazıtı

Bul. Y. : Bayındır; Tarih: İ.S. 2. YY/ İ.S. 138-191

Yayın: İplikçioğlu et alii 1991, 198-188; SEG 41, 1364; İplikçioğlu 1992, 18, nr.6.

Ιούλιον Αἴλιον Ἑρμαῖον

Τερπονελλέα, οὐετρανὸν

στρατευσάμενον,

ἀνέστησαν

5 Ιουλία Ουαα ἢ πρότερον

Ουαα Τερμιλου

Τερπειτὶς καὶ Τερπονελλίς,

γυνὴ αὐτοῦ, καὶ

Ιούλιος Ἀντώνιος ὁ πρότερον

10 Μάνης Ἑρμαίου δὶς

Τερπονελλεύς, ὁ υἱὸς αὐτοῦ,

καθὼς διετάξατο

“ *Savaşta bulunmuş emekli asker, Terponella’ li Iulius Aelius Hermaios’u(n heykelini) vasiyetinde verdiği talimata uygun olarak, karısı Terpeit’li ve Terponella’ li Iulia Ouaua eski adıyla Termilas kızı Ououa ve oğlu, Terponella’ li Iulius Antonius, eski adıyla Hermaios oğlu Hermaios’un oğlu Manes, (buraya) diktiler.*”

Hermaios’un vasiyeti üzerine karısı ve oğlu tarafından diktirilmiştir. Kişinin askerlik görevini yazıtta geçen “οὐετρανὸν στρατευσάμενον” terimleri sayesinde anlayabiliyoruz. İplikçioğlu bu şahsın askerlik görevini Roma ordusunun yardımcı birliklerinden birinde tamamladığını belirtir. Hadrianus ya da Antoninus Pius zamanında terhis edildiği anlaşılır çünkü Hermaios’un emekli olunca Aelius gens adını almıştır. Bu durumda Hermaios, Iulius

adını taşıyan bir Roma vatandaşı tarafından evlat edinilmiş ve bu *adoptio*'ya dayanarak Hermaios'un karısı ve oğlu da Roma vatandaşlığı hakkını kazanmış olmalıdır⁶².

Nr. 2 *Primipilarius Flavius Bassus*' un Adak Yazıtı.

Bul. Y. : Patara; Tarih: İ.S. 150- 200/ İ.S. 2.- 3. Y.Y.

Yayın: Onur 2001, 169-173; SEG 51, 1833

Ἰφλάβιος Βάσσοσ
 πρειμο[π]ειλάριος
 Θεῶ ἐπη[κόω Α]πόλ-
 λωνι Πατ[ρώω τὰς] λυ-
 5 χνίας σὺν [τοῖ]ς λύ-
 χνοισ χαριστήρ[ιον]

“*Primipilarius Flavius Bassus, duaları işiten tanrı Apollon Patroos için, (bu) kandil altlıklarını kandilleriyle beraber bir şükran adağı olarak (adadı).*”

Flavius Bassus bir *primipilarius*'dur ve Roma ordusuna Primipilus olarak hizmette bulunmuştur. Roma ordusunda *primipilus* olan kişiler bu görevleri sona erdikten sonra *primipilarius* ünvanını alırlar. Patara'da *Apollon Patroos*'a nedeni bilinmeyen bir sıkıntısına çare istemek için adak admış ve bunun gerçekleşmesi sonucunda adağını yerine getirerek kandil altlıkları ile kandiller adanmış ve bir üçayak formunda(τρίπους) sunmuştur. Kandilin yazıtı da tarafından adanılan şamdanların altlığında yer almaktadır. Yazıtta *πρειμοπειλάριος* (lat. *primipilarius*) formu görülüyor, diğer *πρимоπιλάριος* ya da yazıttaki *πρимоπιλάριος* ile benzer. *Primipilarius*lar lejyondaki görevlerini bitirdikten sonra kendi kentlerine dönerler ve çeşitli görevler alırlardı. Onur'a⁶³ göre Flavius Bassus bu vesileyle Pataraya vardı ve ayaklı

⁶² İplikçioğlu 1992,18, nr.6; İplikçioğlu et alii 1991, 188-198

⁶³ Onur 2001, 169- 173

kandil adadı, ancak Pataranın kendi kenti olup olmadığı kesin bilinmemektedir. *Primipilus* daha önce de belirtildiği gibi bölümdeki *centuria*'nın başındaki kişilerdir.

Nr. 3 Karakol Eri Martinus ve Muhafız Eri Aur. Mucianus'un Adak Yazıtları

Bul. Y. : Olympos(Musa Dağı); Tarih: İ. S. 3. Y.Y.

Yayın: Adak – Tüner 2004, 62-63, nr.5; SEG 54, 1431.

A: Μαρτεῖ|νος στα|τιονάρι||ος Ἰμβι|κτῶ εὐ|χίην.

B: Αὐρ(ήλιος) Μου|κιανός | πραιτω|ριανός | [Ἰμβικτῶ] [εὐ]χ[ίην].

A: “ (Bunu) karakol eri Martinus (Tanrı) Invictus’a adadı.”

B: “ (Bunu) muhafız eri Aur. Mucianus [(Tanrı)Invictus’a adadı].”

Bu yazıtlardaki iki kişinin de orduya ait görevlerde bulunmuş askeri kimlikler olduğu anlaşılmaktadır. Adak – Tüner⁶⁴, Martianus ’un büyük olasılıkla Olympos’ta 3. yüzyılın sıkıntılı zamanlarında kurulmuş olan bir koruma grubunun içerisinde olduğunu ileri sürer. Bu koruma birliklerinin devamını *beneficiarius*lar takip eder. Yazıtta *invictus* sıfatıyla tanrı *Sol* ifade edilmektedir. *Sol* kültü Aurelius zamanına resmi olmuş ve askerler tarafından *Mithras* ile birlikte tapınım görmüştür. *Mithras* kültü askerler tarafından yaygın tapınım görmesi nedeniyle “asker dini” olarak algılanıyordu. Lakin Stoll, *Mithras* kültürünün doğudan batıya taşınmadığını ve askerler arasında *Mithraizm* müritlerinin sayısı % 20’den az olması sebebiyle bu dinin asker dini olmadığını belirtmektedir⁶⁵.

Praetorian Aur. Mucianus ise kendi mezar yazıtından da bilinmektedir⁶⁶. Sonuç olarak, bu kentte “*statio*” şeklinde bir örgütlenme olmuştur. Olympos’ta karargâhları olduğunu

⁶⁴ Adak – Tüner 2004, 62-63,nr.5.

⁶⁵ Stoll 2007, 468-9. *Mithras* Kültü için bkz: Vermaseren 1956 – 1960; Merkelbach 1984; Clauss 1990.

Örn. *RIB* 1546 = *CSIR* I.6.122; *RIB* 1544 = *CSIR* I.6.121; *RIB* 1545 = *CSIR* I.6.123.

⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. nr.4.

bildiğimiz *Statiōnarius*'lar, muhtemelen Phasēlis'ten Attaleia'ya giden yolların güvenliğini sağlamışlardır.⁶⁷

Nr. 4 *Praetorian Aur. Mucianus'* un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Olympos; Tarih: yak. 3. yy.

Yayın: TAM II, 949

Αὐρ(ήλιος) Μουκιανὸς
 πραιτωριανὸς κατεσκεύασα
 τὸν τύμβον ἑαυτῷ καὶ γυναικί μου
 Αὐρ(ηλία) Σεβαζία καὶ τέκνοις ἡμῶν· ἑτέρῳ δὲ
 5 οὐδενὶ ἐξέσται ἐνκηδεῦσαί τινα, ἢ ὁ βιασά-
 μενος ἐκτείσει τῷ ἱερωτάτῳ ταμείῳ * ,βφ'

“ (Ben) *Praetorian Aurelius Mucianus*, bu mezarı kendime, karım *Aurelia Sebazia*'ya ve çocuklarımıza yaptırdım. Kimse bir başkasını buraya atmaya izinli değildir yoksa kutsal kent kasasına 2500 denaria ödeyecektir.”

Bu yazıttan *Aur. Mucianus'* un ailesiyle beraber Olympos kentinde yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu kişi *Praetorian* olarak Olympos kentinde bulunurken ölmüş olması düşüncesi pek olumlu gözükmüyor çünkü o zamanlar da Olympos bir praetorum bu kente gelmesini gerektirecek kadar önemli bir kent değildi. Belki de *Mucianus* Olympos doğumlu bir asker ve görevini yerine getirdikten sonra memleketine geri dönmüş olabilir. Bu düşünceler açıklık getirilememiş bir soru işaretidir. Ancak çalışmada daha önce de belirtildiği gibi praetorum muhafızlarının *Lycia et Pamphylia* eyaletinde bulunduğu bilinmektedir.

⁶⁷ Sherk 1955, 402.

Nr. 5 *Beneficiarius* Gnaeus Philopator'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Patara; Tarih: İ.Ö. 1. - 2. yy. / 70–140

Yayın: Ott 1995,680; IGRR 3. 677; TAM II. 2.485; I Klaudiu Polis T23

Γναῖος Φιλοπάτο|ρος Κλαυδιοπολεί|της Βειθυνός, στρα||τιώτης σπείρης πρώτης |
Μουσουλαιμίων | (κεντυρίας) Ρούφου Κορνηλιανού, | βενεφικιάρης ἡγεμόνος, || ἔτων μ',
ἐστρατεύσατο| ἔτη ιη'

“*Bithynia Claudiopolis’li Gnaeus Philopator, cohors I Musulamiorum da Rufus Cornelius’un centuriasının askerinin Beneficariusu, 18 yıl askerlik yaptıktan sonra 40 yaşında (öldü).*”

Yazıt Ganeus’un Bithynia Claudiopolis’inden olduğu bilgisi verilmektedir. Bunun yanı sıra yazıt bize bu şahsın *Cohors I Moussoulamiorum*’da Rufus Corneilius’un komuta ettiği centurio da görevde bulunduğunu, onun beneficiarius’u olduğunu ve 18 yıldır askerlik görevinde bulunduğunu ve 40 yaşındayken de ölmüş olduğunu açıkça gösteriyor. Yine bu yazıtla bu cohors’un bölgede Lykia et Pamphylia eyaleti bütünlüğü sırasında var olduğunu görebilmekteyiz. Bu cohors ile ilgili bilgi, auxilia kısmında bulunmaktadır.

Nr. 6 *Beneficiarius* Aelius Telephos’un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Olympos; Tarih: İ.Ö. - 2. yy.

Yayın: Ott 1995, 681; TAM II 1165.

Θεοδώρα Νουμεριανοῦ Συέδρισσα
κατέστησεν τῷ γλυκυτάτῳ μου
ἀνδρὶ Αἰλίῳ Τηλέφῳ Ἰσαύρῳ,
βενεφικιάρῳ ἔχοντι στατιώναν
5 ἐν Ὀλύμπῳ, ὃν πολλῶ χρόνῳ νοσή-
σαντα καὶ τελευτήσαντα κα[τ]ε[θ]έ-
μην ἐνθάδε· μηδένα δὲ ἐξὸν βλη-

θῆναι ἰς τὸ ἀνγείον εἰ μὴ ἐμὲ τῆν
 σύνβιον αὐτοῦ· ἔάν τις δὲ βιάσῃται
 10 καὶ ἀνύξῃ καὶ βάλῃ ἕτερον πτώμα, ὑπο-
 κείσεται τῷ ἱερωτάτῳ ταμείῳ * , γφ·
 ὁ δὲ ἐλένξας λήμψεται [τὸ τρί]τον.
 Χαίρετε, οἱ παράγοντες, καὶ μνήσκε-
 σθέ μου, οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς

“ *Numerianus kızı Syedria’lı Theodora Olympos’da bulunan karakolda beneficiarius olan ve uzun yıllar hasta olduktan sonra ölen pek tatlı kocası Aelius Tlephos Isaurus için diktirdi: kendisinin hayat arkadaşı olan ben hariç, hiç kimsenin bu mezara konmasına izin yoktur. Eğer bir kişi zor kullanacak olursa, açıp (mezara), başka bir cesedi koyarsa kutsal kent kasasına 3500 dinar ödeyecektir. İhbar eden de bunun 1/3’ünü alacaktır. Selam olsun yoldan geçenler ve beni hatırlayın, dostlar ve akrabalar.*”

Syedria’lı⁶⁸ Theodora burada kocasının Olympos’ta bir karakolda *stationarius* olduğunu (στατιώνων ἐν Ὀλύμπῳ), beneficiarius’luk yaptığını ve uzun yıllar hasta olarak yaşadığından sonra öldüğünü belirtir. Aelius Isaurialı’dır ve büyük ihtimal bu görev için Olympos’ta bulunduğu sırada hastalanarak öldü. Eşi de yazıtta Syedralı olarak geçiyor. Onunda kocasıyla beraber buraya gelmiş olabileceği düşüncesini akıllara gelmektedir⁶⁹.

Nr. 7 Beneficiarius Iulius Solon’un Beslemesi İçin Yaptırdığı Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Olympos; Tarih: İ.S 2. yy.

Yayın: Ott 1995, 682; Berard 1982, 224,nr.69; IGRR III, 75; TAM II. 3, 987.

Ιούλιος Σόλων β(ενε)φ(ικιάριος) Ἑρμαίῳ θρε-
 πτῷ εὐσεβείας ἔνεκεν μόνῳ· μηδενὶ

⁶⁸ Dağlık Kilikia Bölgesinde bir kenttir.

⁶⁹ Campell 1978, 153 – 168: Roma askerlerinin evlenmesi yasaktı ancak bazen göz ardı edilebiliyordu. Septimus severus döneminde bu yasak kaldırılmıştır.

δὲ ἑτέρῳ ἐξέσται καταθέσθαι πτῶμα
 ἐν τῷ κενοταφίῳ τούτῳ, ἐπεὶ εἰσοίσει
 5 τῷ ἱερωτάτῳ ταμείῳ * ,βφ'.

“Beneficiarius Iulius Solon, sadece beslemesi Hermaios’a dindarlığından dolayı (yaptırdı):
 Hiç kimse bu kenotaphion’a bir başkasının cenazesini koymaya izinli değildir. Eğer yaparsa en
 kutsal kasaya 2500 deneria(ödeyecektir)”

Yazıt, Iulius Solon’un beslemesine yaptırdığı bir mezar yazıtıdır. Yazıttan anlaşıldığı gibi kişi Beneficiarius’tur. Robert⁷⁰, Iulius Solon’un valinin beneficiarius’u anlamına gelen *beneficiarius consularis* olduğunu, eyalet valisinin Olympos’ta bir karargâhı olduğunu gösterdiğini belirtmiştir.

2.4.2 Pamphylia Bölgesinde Görevde Bulunmuş Asker ve Birimlere Ait Yazıtlar

Nr. 8 Asker Iulius Velerius’un Babasını Onurlandırması

Bul. Y.: Etenna; Tarih: İ.S 2. yy.

Yayın: IGR III, 394 = 503; CIG, 4381

Ιουλῖος Οὐαλέριος
 στρατιώτης, ἵππεὺς
 συγγλᾶρις Αὐρή[λι]ον
 Οὐλέριον στρατιώ-
 5 τὴν πρῖν κπᾶ[λιν]
 τὸν πατέρα καὶ ν
ΙΝΤ.
καὶ.....

⁷⁰ Robert 1955,177

“*Singulares Equites birliğinin askeri Iulius Valerius, babası principalis askeri Aurelius Valerius’u ...*”

Etenna kentinden çıkan bu yazıt Equites Singulares biriminden bahseder ancak bu yazıtı bakarak bu birimin burada bulunup bulunmadığı ya da Principalis Aurelius’un görev yeri hakkında bir şey söylemek, verilerin azlığından dolayı pek mümkün değildir.

Nr. 9 İsmi Bilinmeyen Strataletes’in Onur Yazıtı

Bul. Y. : Perge; Tarih: İ.S. 3. yy.

Yayın: S. Şahin 2004, 291

— — —

στρατηλάτην

ή σεμνοτάτη

γερούσία

5 σωτήρα καὶ εὐεργέτην

νέων τε

καὶ γεραιῶν

“*Strataletes’ i saygideğer gerusia, kurtarıcı ve hayırhahı, genç ve yaşlılar.....(onurlandırdı).*”

Gerusia tarafından ismi bilinmeyen bir kişinin onurlandırma yazıtıdır. Kişinin ismi belli olmamakla beraber kurtarıcı ve hayırhah unvanını aldığı yazıttan öğrenilebilmektedir. Ancak bu sıfatları alış nedeni yazıtta yer almamaktadır. Yazıtta yer alan στρατηλάτην kelimesiyle bu kişinin *Strataletes*’lık görevi yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu ünvan genelde 5. yüzyıldan sonraki dönemlere ait olan yazıtlarda görülmektedir. Ancak Thrakia’dan ele geçen, İ.S. 3. y.y. Gellienus Dönemi tarihli, Philippos adlı birinin yazıtında da bu rütbe

belgelenmiştir⁷¹. *Στρατηλάτης* kelimesinin latince karşılığı *dux*' ya da daha geç anlamıyla *magister militum*'dur. Eyaletteki en yüksek askeri makam olarak önemli bir rütbedir. *Magister militum*'lar lejyonların komutanıydı ve eyalet valisinden özgür olarak hareket edebiliyorlardı. Fakat Diocletianus'un *tetrarkia* reformundan sonra bu makam sırasıyla *magister militum*'a ardından da İmparatora hizmet ederdi. Şahin, buradaki *strataletes* kelimesinin burada *magister militum* anlamında kullanılıp kullanılmadığı kesin olarak bilinemediğini söyler⁷².

Sonuç olarak ismi belli olmayan bu kişinin rütbesine bakarak askeri açıdan çok önemli bir görevde bulunduğunu söyleyebiliriz. Üstelik bu ünvanla başında bulunduğu askeri birimin, lejyon olabileceği düşünülebilir. Ayrıca yine yazıttaki *euergetes* ve *soter* ünvanlarından bu kişinin kent için önemli işler yaptığını anlamaktayız.

Nr. 10 Asker Aurelius Agapomenus'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Perge; Tarih: İ.S. 3. yy.

Yayın: Merkelbach – Şahin 1988, 142, nr. 77; von Lancroski – Petersen 1890 – 1892; Şahin 2004, nr. 365.

[—]πλαν[— — —]-

πων ἑαυτῶι καὶ τοῖς ἰδίοις.

Αὐρήλιος Ἀγαπωμενὸς στρατιώτης

<χ>ῶ<ρτ>ης [α' Φ]λ. Νομιδῶν τὸ κενοτάφιον

5 [ἑαυτῶι] καὶ τοῖς ἰδίοις ἐπισκευάσας συνέστ[ησεν]

“ ----- kendisi için ve kendisinden olanlar için. Aurelius Agapomenus, Cohors I Flavia Numidarum askeri, bu kenotaphion'u kendisi için ve etrafında olanlar tamir ettirdikten sonra diktirdi.”

⁷¹ AE 1965, nr.114; *PLRE* 1 marcianus 2: τὸν διασημότατος προτήκτωρ τοῦ ἀνεκλήτου δεσπότης ἡμῶν Γαλλινοῦ Σεβ(αστοῦ), τριβούνος πραιτωριανῶν καὶ δοῦξ καὶ στρατηλάτης

⁷² I Perge II, nr. 291.

Cohors I Flavia Numidarum'un askeri Aurelius Agapomenus'a ait mezar yazıtıdır. Yazıt askerin Perge'de ailesiyle birlikte yaşadığına işaret etmektedir. Şahin Agapomenus'un kimliği hakkında iki yorumda bulunmaktadır. O'na göre, Agapomenus ya *Constitutio Antoniniana*'dan sonra Roma vatandaşlık hakkı elde ederek Aurelius soyadını almış ya da Agapomenus Marcus Aurelius veya Antoninus Pius döneminde *Auxilia* birliklerinde görevde bulunmuş olan bir kişinin torunu olabilir⁷³.

Yazıt, *Cohors I Numidarum*'un Pamphylia bölgesindeki varlığına dair bir delil olması bakımından önemlidir. Bu cohors'un buradaki varlığını belirten ve bu çalışmada da yer alan başka yazıtlar vardır (Nr. 12) .

Nr. 11 Asker Tloas'ın Mezar Anıtı

Bul. Y. : Perge; Tarih: İ.S. 1. - 3. yy.

Yayın: I Perge II, nr. 469

Τλουας Ισουατος
 ο και Λονγεϊνος {I} στρ-
 ατιώτης σπείρης Σπ-
 ανών πρώτης έτων
 5 ικοσιπέντε· Τουης
 Νησιδος ο και Καπί-
 των σημηαφόρος
 σπείρης τής αυτή-
 ς φιλείας ένεκα και
 10 εϋνοίας

" *Isuas oğlu Tlouas, namı diğer Longinus, Cohors I Hispanorum 'un 25 yıl askeri olan. Nesis oğlu Taues, namı diğer Capito aynı Cohors' un vexilarius'u , (mezarı) arkadaşlığı ve iyi niyetliliği vesilesiyle yaptırdı. "*

⁷³ I Perge II, nr. 469.

Cohors I Hispanorum askeri Tloas'ın yine aynı cohors'da *vexilarius* olarak görev yapan arkadaşı tarafından yaptırılan mezar anıtı. Yazıtta yer alan Tlouas, Isuas ve Nesis⁷⁴ isimleri daha önce bilinmemektedir. Ancak Τουης isimi Pamphylia, Pisidia ve Kilikia Bölgeleri'nde yaygın olarak görülmektedir⁷⁵. Tlouas ismi yerel bir isim olarak görünmektedir. Ayrıca bu iki şahısın da cohors Anadolu'ya geldikten sonra askere alındığı anlaşılmaktadır. Yazıttaki yerel isimlerin çokluğu yazıtın erken imparatorluk dönemine tarihlenebilmesi için güçlü bir öneridir. Bu fikri destekleyecek diğer bir öneri de askerlerin isimlerinin, yerel isimleri ile Latin isimlerinin kombine edilmiş olmasıdır ki bu uygulama geç Hadrianus dönemine kadar gitmiştir. Diğer bir destek de Tlouas'ın isminin kişinin ait olduğu tribus'a ait bilginin yazılmamış olmasıdır. Bu tür yazılım şekli genelde auxilia askerlerinin mezar yazıtlarında görülürdü ve bu yazıtlar genelde Iulius – Claudius dönemlerine aittiler⁷⁶.

Nr. 12 Asker Apelles ve Artemissios'un Yazıtı.

Bul. Y. : Perge; Tarih: İ.S. 1. - 3. yy.

Yayın: Keil 1926, nr.4; Merkelbach – Şahin 1988, 164, nr. 165; SEG VI,675; I Perge II, nr. 475.

Ἀπελλῆς καὶ
Ἀρτεμίσις
στρατιῶται
γερεοῖς
χαίρεν

"Asker Apelles ve Artemissios Gerusia'yı selamlar."

Apelles ve Artemissios adında iki askerin *gerusia*'yı selamladığı bir yazıt. Yazıtın işaret ettiğine göre bu iki asker bir vesileyle Perge'ye uğramış ve burada bir süre kalmıştır. Burada iyi bir şekilde ağırlanmış olmalı ki *gerusia*'ya şükranlarını sunmuşlardır.

⁷⁴ Krş. Zgusta, Kleinas. PN § 1036

⁷⁵ Zgusta, *a. g. e.* § 1585-4; Nolle 1984, 147, Bennet *a. g. e.*, 136.

⁷⁶ I Perge II, nr. 469.

Nr. 13 Cohors I Flavia Numidarum'un İmp. Marcus Antoninus Gordianus'a İthaf Yazıtı

Bul. Y. : Side; Tarih: İ.S. 238 – 244

Yayın; Bean 1965, nr.105; AE 1966,459 ; I Side I nr. 1993, 42.

[Marc]o A[ntonio Gordiano]
 nobilissimo [Caesari Aug(usto)]
 coh(ors) I Flavia Nu[m]idarum
 devota numini
 maiestatique eius.

“Pek seçkin Marcus Antoninus Gordianus Caesar Augustus ‘a Cohors I Flavia Numidarum, onun kutsallığı ve hayırhahlığı vesilesiyle adadı.”

Cohors I Flavia Numidarum tarafından İmp. Marcus Antoninus Gordianus'a ithaf edilen yazıt. Yazıtın Side kentin'den çıkması bu cohors'un Side kentinde de bulunduğuna işaret etmektedir. Bu yazıtlardan Side ve Perge'de büyük cohors müfrezesi varlığı çıkarılabilir. Muhtemel olarak bu birlik Pamphylia'nın diğer şehirlerinde de konuşlanmış olabilir.

Yazıtın Gordianus hala imparator iken yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple yazıt 238 - 244 tarihleri arasına tarihlendirilir.

Yazıt farklı şekillerde de tamamlanmıştır. Bean Cohors'un ismini Nurcoarum şeklinde tamamlamıştır⁷⁷ ve bu tamamlamasının ardından cohors'un adının başka yerde geçmediğini belirtmiştir. İlk satırdaki ismin tamamlamasını yapmasa da Marcus Aurelio Antonino olarak tamamlanabileceğini düşünmüştür ve yazıtı bu tahminine göre tanımlayarak Caracalla şerefine 196- 197 de yapılmış olduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra yazıtın boşluklarına bakarak bu kısmın Marco Antonino Gordiano olarak tamamlanmasının imkânsız olduğunu ileri sürmüştür. Fakat Nollé, yazıtı doğru tamamlayarak, yukarıdaki edisyonu sunmuştur.

⁷⁷ Bean *a. g. e.*, nr.105.

Nr. 14 Lucius Salvinus'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Side; Tarih: İ.S 1. yy.

Yayın: Bean1965, nr.155; AE 1966, 478; P.A. Holder 1980, 332.

Lucius Salvinus]

[Lucii f. Sergia]

[]

[ex cohors]rte · Apula.

Λεύκιος Σάλβιος

Λευκίου υείδος

Σεργία.

“... Cohors Apula'dan Lucius'un oğlu Sergia Tribusu'na mensup Lucius Salvinus.”

“Lucius'un oğlu Sergia Tribusu'na mensup Lucius Salvinus”.

Side'den bulunmuş çift dilli mezar yazıtına ait bir fragman. Nollé, eksik olan ilk satırda muhtemelen Lucius Salvinus'un hizmet derecesi ve cohors içindeki rütbesinin yazılı olduğunu, belki de sadece onun veteran olduğundan bahsediliyor olabileceğini düşünmüştür⁷⁸.

Yazıt aracılığıyla *cohors Apula Civium Romanorum*'un bölgede bulunduğu anlaşılabilir. Ancak Lucius Salvinus'un *cohors Apula Civium Romanorum*'un Side'de konuşlandığı sırada asker olarak görev yaparken mi yoksa görevi bitince Sideye yerleşmiş bir veteranus olarak mı öldüğü henüz tam olarak belli değildir.

⁷⁸ I Perge II, nr. 202.

Nr. 15 *Beneficiarius Aurelius Marcianus*'un, Kendi Hayırhahını Onurlandırma Yazıtı

Bul. Y. : Perge; Tarih: İ.S. 3. yy.

Yayın: I Perge II, 324

Αὐρ. Μαρκιανὸς β(ενε)φ(ικιάριος)

τὸν ἑαυτοῦ εὐεργ[έτην]

“*Beneficiarius Aurelius Marcianus kendi hayırhahını (onurlandırdı)*”

Pergeden bulunan *beneficiarius* yazıtı. Büyük ihtimal özel bir görevle görevlendirilerek buraya gelmiş olmalıdır. Yazıtta kendi *euergetes*'i olarak söylediği kişi bağlı olduğu komutan ya da vali olabilir.

Nr. 16 *Centurion M. Ulpius Longus*'un Oğluna Ait Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Side

Yayın: Parabeni – Romanelli 1914, 125, nr.91(R. Cagnat – Besinier , Revue des publications epigraphiques relatives a l'antique romaine, RA V 1, 1915, 364 nr.49) ; Devijver 1977, 801. ; I Side II, nr. 219.

Μ. Οὐλπιον

Ἄρριανόν

ἑτῶν γ'

Μ. Οὐλπιος

5 Λόγγος ^X_P

σπείρης δ'

Ρετῶ

ν υἰὸν ἑατοῦ

ἐνθάδέ

ἐνθετο

“ *Cohors IV Raetorum equitata*’nın *centurionu* M. Ulpius Longus üç yaşındaki oğlu M. Ulpius Arrianus’u burada gömdü.”

M. Ulpius Arrianus isminde üç yaşındaki bir çocuğa ait *sarcophagus* yazıtıdır. Babası M. Ulpius Longus *Cohors IV Raetorum equitata*’nın *centurion*’udur. Ancak yazıtta geçen X P ifadesi Cagnat ve Bessiner⁷⁹ tarafından (*Χιλίαρχος*) tribinus olarak, Devijver⁸⁰ tarafından ise tribinus militum (*ἐκατοντάρχος*) olarak çözümlenmiştir⁸¹. Çünkü Lycia et Pamphylia da olduğu gibi, eğer bir eyalette sadece bir auxilia bulunuyorsa, birliğin büyüklüğü ne olursa olsun, komuta eden kişinin ünvanı *tribinus* ya da *tribüne* olur. Yazıtta adı geçen M. Ulpius Longus da Side’de ailesiyle beraber yaşıyor ve bu *cohors*’da görevini hala sürdürürken oğlu vefat etmiş olabilir. *Centurion*’lar evlenmeye izinliydi ve görevleri devam ederken aileleriyle beraber yaşayabiliyorlardı⁸². Buyüzden de *cohors* Side’de ya da en azından Pamphylia’da konuşlanmıştır diyebiliriz. Fakat, Longus ismini *ἐκατοντάρχος* olarak yazdırmasına rağmen, yazıtı yaptırdığı zaman hala askeri görevini yaptığının dair kesin bir delil olarak görülmez. Diğer bir deyişle Longus, *cohors* başka bir yerdeyken görevini yapmış ve emekli olmuş da olabilir. Bennet Longus’un veteran iken bile bu yazıtı yaptırmış olsa yazıtın bize bu birimin burada konuşlanmış olduğunu gösterdiğini söyler.

Nr. 17 *Equester Aurelius Apollodoros*’un Patronuna Yaptırdığı Mezar Anıtı

Bul. Y. : Perge; Tarih: İ.S. 1.- 3. yy.

Yayın: Viale 1929, 377, 26; SEG 6, 729; Pful – Möbius 1977, 319 ; Brixhe – Claude– Hodot – René 1988, 51; Merkelbach – Şahin 1988, 147, 90 ; Schallmayer et alii 1990, 683.

[A]ύρη. Θάας Αύρηλι[ου]

Ἀπολλοδώρου ἱπ[πέ]

[έ]ος υἱ(ός)· τὸν δὲ βω-

⁷⁹ Canat – Bessiner 1915, 364, nr.49.

⁸⁰ Devijver 1977, 801.

⁸¹ Bennet, a. g. e. , 135.

⁸² Hassal 1999, 35 – 40.

μὸν ἀνέστησεν [Δ]ημή-
 5 [τ]ρ[ι]ο[ς] βενε[φ]ικίαις
 [τῆς ἰς τὸν πά]τρωνα αὐτοῦ
 μνήμης χάριν.

“ *Equester Aurelius Apollodoros’un oğlu Aurelius Thoas, bu altarı kendi patronu Beneficiarius Demetrius için anısı vesilesiyle dikti.*”

Bu yazıt *Beneficiarius* Aurelius Thoas için yapılmış bir mezar altarıdır. Merhum Aurelius Thoas *equester* (şövalye) Aurelius Apollodoros’un oğludur. Aurelius Apollodoros bu yazıttan önce pek fazla bilinmeyen bir kişidir. Bir ihtimal senatör M. Aurelius Thoantianus’un atalarından biri olabilir. Beneficiarius Demetrius ile aralarındaki Patronluk ilişkisinden başka resmi bir ilişkinin olup olmadığı bilinmemektedir. (Patronu) Demetrius muhtemelen Orta Anadolu kökenlidir.⁸³

Yazıt ilgili daha fazla bilgi elde edebileceğimiz bir kaynak bulunmamaktadır. Perge’de bulunan bu yazıtta adı geçen *beneficiarius*’un burada görev yapıp yapmadığı hakkında pek bilgi yoktur. Ancak Perge’de bundan başka da *beneficiarius* yazıtı ele geçmiştir. Bu yazıtların da varlığına dayanarak burada bir *beneficiarius* oluşumunun var olduğunu, buna göre de bu kişinin görevini burada yerine getiriyor olabileceğini düşünebiliriz.

⁸³ E. Schallmayer et alii 1990, 683; PIR² A 1619.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PİSİDİA BÖLGESİ

3.1 İdari Tarihçe

Pisidia Bölgesi, Üst Paleolitik Çağ'dan itibaren sürekli olarak yerleşimin bulunduğu bir bölgedir. Neolitik ve Kalkolitik yerleşimlerini ve Tunç Çağlarında da değişik kültürlere ev sahipliği yapmıştır⁸⁴.

Bölge adını burada yaşamış en eski yerli halk olan Pisidialılar'dan almaktadır. Bölgede yaşayan halkla ilgili farklı söylemler bulunmaktadır. Herodotos bölgeyi Solymler'in ülkesi Milyas olarak anar⁸⁵. Plinius da bölge halkının adını Solymi şeklinde yazar⁸⁶. Strabon da Termessos'un üst tarafındaki dağa Güllük Dağı'na Solymos der ve burada yaşayan halka Solymler olarak yazar⁸⁷.

Pisidia İ.Ö.9. yy sonları Phryg, İ.Ö. 6. yy Lydia ve İ.Ö. 546 yıllarında Perslerin hükmü altında bulunmuştur. Muhtemelen Pisidia'nın batısın da bulunan Phrygia Paroreios İ.Ö. 323 yılında Büyük İskender'in ölümünün ardından Antigonos Monophthalmos yönetimine giren Lykia-Pamphylia ile birleştirilmiştir. İ.Ö. 281 yılında Kurupedion Savaşının ardından neredeyse tüm Anadolunun olduğu gibi bu bölge de Seleukoslar hükmü altına girmiştir. Bu hüküm altında bulunduğu süreçte bir takım grup idareye karşı koymak amacıyla isyanlar yapmıştır⁸⁸.

⁸⁴ Pisidia hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özseit 1985, Lanckoroński 1892 ; Brandt 1992, Flemming 1964; Özden 2008, 371 – 381.

⁸⁵ Hdt. 1, 173.

⁸⁶ Plinius 5, 24, 947.

⁸⁷ *Strab.* 13, 4, 16

⁸⁸ Livius 35, 14, 1-5

Seleukeia Sidera, *Apollonia Mordiaion*⁸⁹, *Pisidia Antiocheia*'sı Seleukoslar Dönemi'nde bölgede kurulan kolonilerdendir. Kurulan bu koloniler ve kuzey yönündeki askeri yollar yine Seleukoslar tarafından güvenlik altına alınmıştır. İ.Ö. 188 yılında yapılan Apameia Barışı ile Pisidia'nın bir bölümü Pergamon Krallığı'na verilir. Fakat Pergamon İ.Ö. 133 yılında III. Attalos'un ölümüyle miras olarak Romalılara bırakılınca Roma hâkimiyetine girmiştir. Pisidialılar, ne Mithridates ile savaşlarından, ne de Roma cumhuriyetinin iç savaşlarından etkilenerek ve korunaklı dağlarda yaşamlarını sürdürmeye devam etmişlerdir. İ.Ö. 129 yılında Asia eyaleti kurulunca eyalete dâhil olmaz ancak Lykaonia ve Pamphylia ile birlikte, Kappadokia Krallığı'na verilir. Kappadokia Bölgesinde oluşan karışıklık ve korsanlık olaylarına karşın bölgede askeri gücün yeterli olmayışı Romalılar ile kentler arasında müttefiklik anlaşmasının yapılmasına yol açmıştır⁹⁰. Böylelikle Pisidialılar artık, dağlık alanlarda yaşayan kabilelerin ötesinde, Yunanlaşmış düzenli kentlere sahip olan bir bölge haline gelmiştir. İ.Ö. 64 yılında konsül olan Pompeius, Kilikia eyaletini tekrar düzenlediği sırada bölgeyi Kilikia eyaletine dâhil eder. İ.Ö. 49 yılında da Asia eyaletine katılmıştır.

Roma tarafından, bölgede kesin itaat sağlanması amacıyla MÖ 39'da Pisidia ve Phrygia Paroreios Galat aristokratı Amyntas'a verilmiştir. Ve bölge Galatia krallığına girmiştir⁹¹. Çok geçmeden Amyntas'ın ölümü üzerine bu krallık Galatia eyaleti adı altında bir Roma eyaleti yapılmıştır ve Pisidia da bu eyaletin sınırlarında kalmıştır. Bölgenin metropolisi ise Sagalassos olmuştur. *Colonia Caesereia* kolonisi de eyaletin kurulduğu ilk yıllarda Pisidia da oluşturulmuştur. Ardından koloni kurmaya devam edilmiştir. *Colonia Iulia Augusta Cremna* (Kremna), *Colonia Iulia Augusta (Prima Fida) Comama* (Komama), *Colonia Iulia Augusta Olbasa* (Olbasa), *Colonia Iulia Augusta Parlais* (Parlais), *Colonia Iulia Felix Gemina Lystra* (Lystra) bu bölgede kurulan kolonilerdendi. Bu koloniler eskiden beri askeri merkez olan

⁸⁹ Seleukoslar döneminde bu kent Phrygia ile sınır oluşturuyordu.

⁹⁰ Örneğin Prostanna (Eğirdir) İ.Ö. 113 yılında yapılan bir antlaşma ile Roma'nın bağımsız müttefiklerinden olmuştur. Ayrıca Sagalassos ile Pisidia Antiocheiası da İ.Ö. 189 yılından itibaren Roma müttefiki olarak görülür.

⁹¹ Mitchell 1993, 38

Pisidia Antiokheia'sından dört bir yöne yayılan Via Sebaste adlı yol şebekesi ile birbirlerine bağlanmaktaydı. Hadrianus dönemine gelindiğinde ise İ.S. 135 yılında eyalet idareleri yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme sırasında bölge Lycia et Pamphylia eyaletinin idaresine bırakılmıştır. Bu yapılan düzenleme Diocletianus dönemine kadar devam etmiştir. Hatta “Pisidia” adı ilk defa tek başına bir eyalet olarak anılmıştır. Ancak bu tek başına eyalet olma süreci İ.S. 371/2 yıllarında yeni kurulan Lykaonia eyaletine dâhil olmasıyla son bulmuştur.

3.2 Askeri Yapılanma

Pisidia Bölgesi *Lycia et Pamphylia* eyaletine nazaran askeri açıdan biraz daha fazla önem taşıyan bir bölgedir. Zira bu bölgedeki tehditlerden dolayı, koloniler kurulmuştur. Bu koloniler veteran askerlere toprak sağlamak, Roma dil ve uygarlığının daha önce Hellenize olmamış alanlara yayarak bölgenin Romanize olmasını sağlamak ve bölgenin güvenliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur⁹². Bu amaçla kurulan koloniler bölgenin savunma görevini üstlenmişlerdir. Augustus bölgeye bu amaçla beş adet koloni oluşturmuştur⁹³: Antiocheia (*Colonia Caesarea Antiocheia* [= Yalvaç]), Cremna (*Colonia Iulia Augusta Felix Cremnensium* [= Çamlık]), Olbasa (*Colonia Iulia Augusta Olbasane* [= Belenli]), Comama (*Colonia Iulia Augusta Comama* [= Şeref höyük]) ve Parlais (*Iulia Augusta Colonia Parlais* [= Barla]). Roma, kolonileri kurduğu zaman bu koloniler arasındaki ulaşımı sağlayacak yolları yaptırmayı da unutmamıştır. Bu kolonileri birbirine bağlayan yol sistemine Augustus'un adına ithafen *Via Sebaste* denmiştir. Saldırlara hemen müdahale edebilecek durumda olan Antiocheia bu yol sisteminin merkezi olup, lejyonların karargâhı haline gelmiştir⁹⁴. İlk olarak Antiocheia (*Colonia Caesarea Antiocheia*) M.Ö. 21–19 yılları arasında kurulmuştur. Bu koloniye legio VII ile legio V Gallica'dan 3000 veteran yerleştirilmiştir. Ardından Kremna, Augustus tarafından

⁹² Levick 1968,51

⁹³ Aug. XXVIII. Kolonilerin niteliği hk. bk SHERK 1980: 963. Augustus zamanında Küçükasya'da

kurulan diğer koloniler şunlardır: Asia Eyaleti'nde Alexandria Troas, Kilikya'da Ninica Claudiopolis, Likaonya'da Lystra ve Galatya'da Germa (Macro 1980: 675).

Sherk 1980: 566, n. 45. Via Sebaste hk. ayrıca bk. Ramsay 1961: 59; Levick 1967: 38–41; Takmer – Tüner Önen 2008, 109 – 133.

İ.Ö. 25 yılında Amyntas'ın ölmesi üzerine, kontrol altında tutmak için (*Colonia Iulia Augusta Felix Cremnensium* [= Çamlık]) olarak bir Roma kolonisi haline getirildi.

Olbasa (*Colonia Iulia Augusta Olbasane* [= Belenli]), Burdur İli içinde; Parlais (*Iulia Augusta Colonia Parlais* [= Barla]), Eğridir Gölü'nün batı kıyısında, Comama (*Colonia Iulia Augusta Comama* [= Şeref höyük]) ve Burdur İl'inin güneyindeki Ürkütlü ile Garipçe Köyü'nün arasında kurulmuştur. Bu koloniler Pax Romana boyunca buldukları yerleri herhangi bir saldırıya karşı korumuşlardır.

Ancak İ.S. 3. yy.'dan itibaren durum değişmeye başlamıştır. Bölgelerdeki güvenlik denetiminin azaldığı yaşanan olaylardan anlaşılabilir. Bu dönemde en büyük saldırı Kremna kuşatmasıdır. Tarihçi Zosimos bu yerel ayaklanmadan bahsetmektedir⁹⁵. Ayaklanmanın lideri Isauria'lı Lydios'dur. Lydos Pamphylia ve Lykia kentlerine saldırdığı sırada, buna karşı Roma birlikleri bir araya gelmiştir. Daha sonra Lydos Kremna'ya yönelmiş ve kenti ele geçirmiştir. Kentin ele geçmesi üzerine Roma birlikleri kenti kuşatmıştır. Kremna halkı bu işgal sonucu kentten sürülmüş ve kente Roma ordusu yerleştirilmiştir. Bu saldırıdan *Scriptes Historiae Augustae* adlı eserde İmparator Probus'un hayatının anlatıldığı kısımda da bahsedilmiştir⁹⁶.

Kibyra da bulunan yazıttan⁹⁷ Kremna ayaklanması hakkında bilgi edinebiliyoruz. Bu yazıtta adı geçen Terentius Marcianus, aslen Sagalassoslu olup İmparator Probus Dönemi'nde (İ.S. 267 - 282), kuzey sınırları Kremna ve Askania Gölü'ne (Burdur) kadarki alanları da içine alan Lykia – Pamphylia eyaletinin valisidir. Terentius Marcianus *praeses* ünvanıyla bu bölgede bulunuyordu. *Praeses* tanımlamasından anlaşılacağı üzere imparator tarafından askeri bir hizmet için görevlendirilmiştir. Bu kişinin en önemli görevi Isaurialıların bu saldırısındaki

⁹⁵ Zosimos 1.69.1.1 – 12. ; Mitchell 1995, 177 vdd.

⁹⁶ *Scr. Hist. Aug.* Probus 16 – 17.

⁹⁷ Nr. 37.

yerel ayaklanmayı bastırmasıdır. Ayrıca bu saldırı sadece Pisidia Bölgesini değil aynı zaman da Lykia ve Pamphylia Bölgesini de etkilemiştir⁹⁸.

Bölgeyi askeri açıdan yazıtlar ışığında ele aldığımızda çıkan tabloda 10 adet yazıt bulunmuştur. Bu yazıtlar Kibyra, Sagalassos, Prostanna, Olbasa kentlerinden gelmektedir. Kent gittiğimizde de Prostanna kentinden 2, Kibyra kentinden 4, Sagalassos kentinden 2, Olbasa kentinden de 1 yazıt görülmektedir. 1 adet te Kremna kentinden yazıt vardır. Ancak bu yazıtların hepsi bize bu bölgede bulunan bir gücün varlığını göstermemektedir. Örneğin bazıları sadece bölgeden çıkmış askerlerin varlığına işaret etmektedir. Bu yazıtlar katalog kısmında teker teker incelenmiş ve bölgedeki askeri verilerin bulunduğu yazıtların bize ne gösterdiği konusunda yorumlamalar yapılmıştır.

3.3 Birimler

3.3.1 Lejyonlar

3.3.1.1 Legio XXII Deotariana

Bölgeden Sagalassos kentinden çıkan bir yazıtta *XXII Deiotariana* lejyonunun bu kentte bulunmuş olabileceğine işaret eden bir yazıt bulunmaktadır⁹⁹. Bu lejyon Galatia eyaleti kurulduğu sırada bölgede kurulan lejyona eski Galat kralı Deiotarus'un adına ithafen *Legio XXII Deiotariana*¹⁰⁰ adını almıştır. Lejyon kurulduğu yıllarda Roma Pisidia Bölgesinde – bölge bu tarihlerde Galatia eyaletine dâhil – Homonodlarla çatışma halindeydi¹⁰¹(İ.Ö.25 yılı ve sonrasında). Bu çatışmalardan dolayı Roma bu bölgeye iki adet lejyon yollamıştır. Legio VII

⁹⁸ Onur 2005, 15.

⁹⁹ Η βουλή καὶ ὁ δῆμος/ Μ(ἄρκον) Ι(ούλιον) Σάνκτον Μαξιμίον, ἔπαρ(χον) σπείρης, χειλί(αρχον) λεγ(εῶνος) κβ'/ Δημοτεριανῆς, ἔπαρ(χον) ἄλης Γαιτουλῶν, ἐπίτρ(οπον) Σεβ(αστοῦ),/δικαιοδότην Ἀλεξανδρείας, πανάρετον. “Danışma meclisi ve Halk meclisi, cohors praefectus’u, XXII. Deioteriane lejyonunun tribunus militum’u, Gaitoulos alasının praefectus’u, Aleksandrea’nın iuridicus’u erdemi tüm Marcus Iulius Sanctus Maximus’u (onurlandırdı).”

¹⁰⁰ Parker 1928, 89.

¹⁰¹ Homanadlar doğu Pisidia’da yaşayan ve belki Güney ve Orta Pisidia’ya kadar yayılan kavimdir. Amyntasın krallığı sırasında Amyntasa karşı direniş içerisindeydiler.

Paterna ve Legio V Macedonica. Bu lejyonlar buraya gönderildiği vakit XXII Deiotariana bölgede bulunmaktaydı. Muhtemeldir ki lejyon Romalılar tarafından gönderilmiş olan lejyonlara katılmış olabilir. Öyle ki yazıtın bu kentte bulunması da lejyonun bu bölgede konuşlandığına bir kanıt olabilir.

3.3.1.2 Legio V Macedonica

Legio V Macedonica'nın Anadolu'ya ne zaman geldiği tam olarak bilinmezken, Anadolu'da Homanad'lara yapılan savaştan dolayı İ.Ö. 25 yılı civarında Avrupa'dan geldiği tahmin edilmektedir¹⁰². *Legio V Macedonica*, Anadolu'ya Ephesos üzerinden gelerek, Pisidia Antiocheia'sında konuşlanmış olabilir¹⁰³. Çünkü lejyonun Anadolu'da nerede konuşlandığına dair herhangi bir kanıt mevcut değildir.

Antiocheia stratejik açıdan Homanad bölgesine yakın olması da *Legio V Macedonica*'nın burada konuşlandırılmasını düşündürecek diğer bir nedendir. Bu lejyon uzun bir süre Anadolu'da konuşlandığı bilinmektedir. Çünkü Homanad savaşları uzun süren bir savaştır hatta İ.S 6. yıla kadar sürmüştür. Bu lejyonda o zamana kadar burada konuşlanmış ve İ.S. 6 yılında sonra *Legio V Macedonica*, Anadolu'dan *Moesia Inferior*'da¹⁰⁴

3.3.2 Praetoria

Prostanna kentinden 1 adet *praetorian* yazıtı bulunmuştur (Nr. 18) ancak yazıttan *Praetor* Lucius Calpurnius Longus'un bu görevinden emekli olduğu anlaşılmaktadır. Muhtemelen emekli olduktan sonra buraya gelmiştir. Bu sebeple buraya bir *praetoria* birliğinin uğradığı söylenemez. Ancak bu bölgeden bir Praetorian'ın çıktığı da Nr. 18'deki yazıt ile bu çalışmada rapor edilmiştir.

¹⁰² Speidel 1984, 276; Speidel, lejyonun daha önce Kappadocia'da konuşlanmış olabileceğini ve Homanad mücadeleleri için Kappadocia'dan gelmiş olabileceğini ileri sürer.

¹⁰³ SE 2568; Bu yazıt, Cumhuriyetin hemen sonuna Augustus'un imparator olduğu dönemin başına rastlamaktadır.

¹⁰⁴ Mitford 1980, 1204.

3.3.3 Diğer Birimler

Plinius'un mektuplarında yer alan Pisidia Antiocheia'da bir *centurio regionarius* ifadesi bölgenin emniyeti için önlemler almış olduğunun bir göstergesidir¹⁰⁵.

3.4 Katalog

Nr. 18 Emekli *Praetorian* Lucius Calpurnius Longus'un Adak Yazıtı

Bul. Y. : Prostanna; Tarih: 81- 96 ac

Yayın: Rott 1908; Robinson 1925, 254; Ramsay 1926, 114; SEG 6, 597.

Ἄρη'Εννιαλίφ
 Λούκιος Καλπο-
 ύρνιος Λ(ουκίου) υ(ιός) Κολλε-
 ίνα Λόνγος οὐε-
 5 τρανός ἐκ πραιτ-
 ωρίου Αὐγούσ-
 του [[Δομιτιανο]] -
 ὕ καὶ θεοῦ Τίτο-
 υ καὶ θεοῦ Οὐεσ-
 10 πασιανοῦ.

“*Ares Enualios'a, Augustus Domitianus ve Divus Titus ve Divus Vespasianus'un praetorluğundan emekli Lucius'un oğlu Kollenia kabilesinden Lucius Calpurnius Longus (adadı).*”

Longus, Domitianus, Titus ve Vespasianus döneminde *praetoria* biriminde görevler yapmış ve bu görevlerini yerine getirdikten sonra emekli olmuştur. Adağı yaptığı zaman da emekli olduğu yazıttan anlaşılmaktadır. Fakat Lucius Calpurnius Longus, emekli olduktan

¹⁰⁵ Pliny, *Ep.* X 77/8.

sonra buraya mı yerleşti yoksa herhangi bir nedenden dolayı mı bu kente geldiği konusu belirsizdir. Ayrıca Yazıtta bu emekli *praetorum* neden adak adadığı da anlaşılmamaktadır.

Nr. 19 *Vexillum* Marcus Seus Iulianus'un İmparator İçin Yaptırdığı Yazıt

Bul. Y. : Prostanna; Tarih: İ.S. 54- 68

Yayın: Balance 1959, 128, nr.3; SEG 18, 566.

Νέρωνα Κλαύδ[ιον Καίσαρα Σεβασ]-
 τὸν Γερμανικὸ[ν Αὐτοκράτορα νέ]-
 ον ἥλιον θ[εὸν ἐπιφανῆ]
 vacat

Μᾶρκος Σείος [Ιουλιανὸς σημι]-
 5 ἀφόρος λεγεῶ[νος ἰγ' Γεμίνης, στρα]-
 τευσάμενος [ἔτη τριάκοντα καὶ]
 πέντε εἰς Παγ[ωνίαν ἐκ τῶν ἰδίων]
 ἀναλωμ[άτων ἀνέστησεν].

“*İmparatoru Nero Claudius Caesar Augustus Germanicus için, 13. Gemina lejyonunun vexillumu, 35 yıl Pannonia'ya sefere gitmiş Marcus Seius Iulianus kendi servetinden diktirdi.*”

İmp. Nero için dikilmiş bir onur yazıtıdır. Uzun yıllar askeri görevlerde bulunmuş olan Marcus Seius Iulianus tarafından diktirilmiştir. Ancak Marcus Seius Iulianus'un vexillum olarak görevde bulunduğu lejyonun adı, 13. Gemina lejyonu olarak tamamlanmıştır. Balance¹⁰⁶ bu tamamlama için 7. satıra dayanarak yorumla yapmıştır. Ona göre, eğer 7. Satırdaki Pannonia tanımlaması doğru ise lejyonun adı ya 45/6 yıllarında Poetovio'ya gönderilen ve Nero'nun ölümüne kadar orda kalan XIII. Gemina lejyonu ya da Tiberius'un tahta çıktığı ilk yıllardan 62 yılına kadar Cornutum'da konuşlanan XV Apollinaris olması muhtemeldir.

¹⁰⁶ Balance 1959, 128, nr.3

Marcus Seius Iulianus'un Prostanna kentinden bir asker olması muhtemeldir. Ordudaki hizmeti vesilesiyle Pannonia'da bulunmuş ve 35 yıl asker olarak hizmet etmiştir.

Nr. 20 Asker Uşağının Adak Yazıtı.

Bul. Y. : Olbasa

Yayın: SEG 19, nr.787; Bagnall 1976, 18. ; Robert 1977, nr.513; SEG 26, 1391

Ηρακλεῖ εὐχὴν Νέ-
ων Τερμίλου γαλεά-
ρίου

“*Asker Termilos'un oğlu Neon Herakles'e adadı.*”

Bagnal¹⁰⁷, yazıtta geçen *γαλεάριος* sözcüğünü asker uşağı anlamına geldiğini belirterek bu kişinin miğfer yapıcı olmadığını belirtmiştir. Yazıttan sadece Babası asker uşağı olan birinin adak adadığını anlayabiliyoruz. Asker Termilos'un görevini yaptığı yer ya da lejyon hakkında hiçbir bilgi yazıtta yer almamaktadır.

Nr. 21 Emekli *Beneficiarius* Gaius Iulius Sempronius'un Onur Yazıtı

Bul. Y. : Sagalassos; Tarih: İ.S. 3.yy. / İ.S. 240- 70.

Yayın: Mitchell 1994, 136- 144; SEG 44, 1110; I Central Pisidia; nr.29.

ἀρχιερέα τῶ[ν] Σ[ε]βαστῶν
Γάιον Ἰο[ύλ]ιον
Σεμπρόνιον
Οὐισέλλιον, οὐέτρανον
5 ἀπὸ β(ενε)φ(ικιαρίων), ὑὸν πόλεως,
δεκάπρωτον,

¹⁰⁷ Bagnal 1976, 18.

γένους ἀρχαίου, σ[υ]γγενῆ
 ὑπατικῶν καὶ
 συνκλητικῶν,
 10 ὁ δῆμος ὁ Πανεμοτειχειτῶν
 τῆς εἰς αὐτὸν
 εὐνοίας ἔνεκεν
 τὸν φιλόπατριν καὶ ἀγωνοθέτην

“ *Augustus’ların başrahibi, beneficiarius’ luktan emekli, kentlin oğlu, dekaprotos, kentlin kadim ailesinden süvari ve senatör sınıfından, kent sever ve Aganotethes Gaius Iulius Sempronius Visellius’u, Panemoteicheitai halkı kendilerine iyi niyetinden dolayı (onurlandırdı).*”

Gaius Iulius Sempronius Visellus, Pisidia da kurulmuş olan askeri bir koloninin üyesidir. Bu koloni Cremna veya Comama ya da Permidēs Apollon’unun kutsal alanının olduğu yerlere yakın bir yer yahut Hypia gibi daha küçük yerleşim olabilir.

Visellus *beneficiarius* olarak askeri bir görevde bulunmuştur ancak bu yazıtın yazıldığı dönemde *beneficiarius* görevini nerde yaptığı bilinmezken görevinden emekli olduğunu kesin olarak bilmekteyiz. Gaius Iulius Sempronius Visellus, Askeri görevinden emekli olduktan sonra sivil görevlerde de bulunmuştur.

İlk görev olarak *philopatri’s*lik yapmıştır. Festivallerde yapılan yarışmalara sponsor olmuş ve *dekaprotos’luk* yapmıştır.¹⁰⁸

Visellus’un Senatör sınıfından konsüllük yapmış kişilerle de akrabalığı vardı bu da yazıtta “ hem senatör hem de süvari sınıfından” sözleriyle görülmektedir. Visellus gibi kişilerin Hadrianus ve Traianus dönemlerinde senato sınıfından kişilerle evlenmelerinin yasal olduğu da bilinmektedir.

¹⁰⁸ Mitchell, 1994, 136- 144.

Sonuç olarak Gaius Iulius Sempronius Visellus Pisidia'nın bir kolonisindedir ve vatanının dışında askeri bir görev olan *beneficiarius*'luk yapmıştır.

Nr. 22 *Aquilifer* Marcus Aurelius Victorius'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Kibyra; Tarih: İ.S. 3.yy.

Yayın: I Kibyra, nr.137.

D(is) M(anibus) M(arci)

Aureli(i)

Victuri(i)

Aquilifiri

Lig. VIII

Aug.

“Legio VIII Augusta Aquiliferi Marcus Aurelius Victorius'un Yer altı tanrıları”

Marcus Aurelius Victorius, *VIII Augusta lejyonunda aquilifer* olarak görev yapmıştır. Bu lejyon Vespasian dönemine kadar Argentorate (Strassbourg)'da konuşlanmıştır. Lejyon nadir olarak Anadolu'da belgelenmiştir¹⁰⁹. Örneğin Galatia Bölgesinden Pessinus'dan Aurelius Gaius adında bir askerin yazıtında da belgelenmiştir. Yine bu lejyonla ilgili olarak Kalchedon'dan da bir örnek vardır¹¹⁰. Marcus Aurelius Victorius'un Kibyra'dan askere alınmış ve hizmetinden sonra vatanına dönmüş olması pek mümkün değildir. Çünkü öyle bir durumda yazıtın yunanca olması beklenirdi. Diğer bir yandan Lejyonun bu bölgede bulunduğu dair bir belge de bulunamamıştır. Corsten'in belirttiğine göre Aurelius Victorius bu lejyonla birlikte Caracalla'nın Parth seferine katıldığı, ordayken ya da geri dönüşte Kibyra'da ölmüş olabileceği olasılığı mümkündür.

¹⁰⁹ Bkz. I Kibyra, 158.

¹¹⁰ Speidel, 1985, 89 – 90.

Nr. 23 *Tesserarius Aelius Antiochianus*'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Kibyra; Tarih: İ.S. 2. yy.

Yayın: CIL 3, Suppl. 13665; Heberdey – Kalinka 1987, nr.17; I Kibyra, nr.106

Aelia A[s]teria Aelio Anti-

[o]ch[i]ano, tesserario leg(ionis)

[X]I Cl(audiae), dulcissimo quando

marito suo instruxit mo-

5 nimentum et statuam

e[t ar(?)]ulam cum subposi-

to in terram sarcophago

lapideo secundum volun-

[t]atem s(upra)s(cripti) Antiochiani, me-

10 moriae causa. huius exem-

plaria i[u]s[ta ce]ris duobus re-

posita sunt in archia publi-

ca Cibratarum.

Αιλία Ἀστερία Αιλίῳ Ἀντι-

15 οχιανῶ, τεσσεραρίῳ λεγ(ιώνος)

ια' Κλ(αυδίας), τῶ γλυκυτάτῳ γε-

νομένω ἀνδρὶ αὐτῆς

[κα]τ[εσ]κεύασε τὸ μνημεῖ-

[ο]ν καὶ τὸν ἀνδριάντα σὺν

20 τῆ βάσει κ[α]ὶ τῆ ὑποκει-

[μ]ένη ὑπὸ [γῆ σ]ορῶ, καθὼς

[α]ὐτὸς διατάξατο, μνείας

χάριν· τούτου ἀντίγραφα

δύο εἰς τὰ ἀρχεῖα ἀπετέθη.

Latince: “ *Aelia Astereia kendisinin pek tatlı eşi, Legio XI Claudia tesserarius’u, Aelius Antiochianus için anıtı temeli ve altarı yerdeki sarkophag ile yukarıda adı gecen Antiochos’un isteği üzerine, anısı vesilesiyle diktirdi. Bunun, balmumu tabletler üzerine yapılmış iki kopyası Kibyra’da depolanan arşivde bulunmaktadır.*”

Yunanca: “*Aelia Astereia kendisinin pek tatlı eşi, Legio XI Claudia tessarius’u, Aelius Antiochianus için anıtı temeli ve altarı yerdeki sarkophag ile yukarıda adı gecen Antiochos’un emrettiği gibi, anısı vesilesiyle diktirdi. Bunun, iki kopyası arşivde bulunmaktadır.*”

Aelius Antiochianus adında *Tesserarius* olarak görev yapmış bir asker mezarıdır. *Tesserarius*lar bir *centuria*’ya bağlı üçüncü astsubaylardı ve askerlerin nöbet çizelgeleri ile sorumlu idiler. Antiochianus bu görevi XI Claudia lejyonunda yaptı. Bu lejyon *Moesia Inferior*’da konuşlanmıştı ancak onlardan bazılarının *vexillationes* olarak askere alındığı Anadolu’da özellikle de 3. yy. da Kibyra’ya çok uzak olmayan Apameia/ Phrygia da bulunan Castellum Aulutrene’de belgelenmiştir¹¹¹.

¹¹¹ I Kibyra, nr. 106.

Nr. 24 Praefectus legionis Krateros'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Kibyra; Tarih: İ.S. 2. yy. / İ.S. 164-165

Yayın: Heberdey – Kalinka 1987, nr.15; Milner 1998, nr.15.50; I Kibyra, nr.237.

ἔτους αμρ'.

Κρατὲ ρέ στρατάρχε Ἱέρωνος υἱὲ πάντων φίλε εὐτροπε χαῖρε τειμὴν ἐσχηκῶς
ἀθάνατον πατρίδος.

Ἱέρων Κρατερῶ τῷ ἀδελφῶ τὴν σορὸν κατεσκεύασεν.

“141 yılında praefectus legionis (stratarches) Krateros, Hieron’un oğlu, tüm sevgisiyle, iyi karakteriyle vatanından gelen ölümsüz bir onura sahip olarak, selam eder: Hieron bu mezarı Kardeşi Krateros için yaptırdı.”

Bir *praefectus legionis*'in mezar yazıtıdır. Mezar Krateros'a kardeşi tarafından yaptırılmıştır. Mezar kardeşi yaptırdığına göre Kibyra kentinde ailesinin de yaşamış olduğu düşünülebilir. Bu kentin Krateros'un asıl memleketi olduğunu “πατρίδος” kelimesinden anlayabiliyoruz. Ancak 141 yılında hangi lejyonda ve nerede görev yaptığı belli değildir.

Sonuç olarak bu kişinin de kökeni Pisidia Bölgesinden olup vatanı dışında görev yapan askerlerden biri olabileceği düşünülebilir.

Nr. 25 Asker Gaius Sentius Priscu'un Ailesi İçin Yaptırdığı Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Kibyra; Tarih: Roma İmparatorluk Çağı

Yayın: Milner 1998, nr.82, Berard 1892, 439 – 440; I Kibyra, nr.325

Γάϊος Σέν-

τιος Πρεῖς-

κος, [στρα]τιώ-

[της(?) —]ΙΣΤΙΚΗΣ

5 [— — —]ΩΝΠΓ[—]
 ἀνέστησεν τὸν
 πατέρα Γάιον καὶ
 Γτὴν μητέρα,
 φιλοστοργίας
 10 ἔνεκεν.

“ *Asker, Gaius Sentius Priscus..... 23 yıl, babası Gaius’u ve annesi Ge’yi sevgilisi vesilesiyle sundu.*”

Bir askerin annesi ve babası için yaptırmış olduğu mezar yazıtıdır. Ancak yazıtta lejyon ismi okunmamaktadır. Fakat Milner¹¹² burada satır 5 de “ [λεγε]ῶν(ος) ἰγ’ Γ(εμίνης) ” ifadesinin bulunuyor olabileceğini düşünmüştür. Gaius Sentius Priscus’un bu yazıtı yazdırırken askerlik görevini hali hazırda sürüp sürmediğine ya da emekli olup olmadığına dair açıklık getirecek herhangi bir ifade yazıtta bulunmamaktadır.

Priscus’un ailesi için yaptırdığı bu mezar yazıtıyla ailesinin burada yaşadığı ve dolayısıyla o’nun da burada doğmuş ve buradan çıkmış bir asker olması beklenir.

Nr. 26 Praefectus M. Ulpius Aquilianus’un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Kremna; Tarih: İ.S. 3. Y.Y.

Yayın: Sterret 1888, 448; I Central Pisidia 2000, nr.29; IGR III, 396.

[M O]ύλπιω Ἀκυλιαν[ῶ]
 [- -]ωνι ἐπάρχω χώρ[της]
 α’ Ἀκυλιανῶν [- -]

¹¹² Milner 1998, 82.

5 [- -]IFNΛO Bpετ[αvνικ-]

[- - - - - - - - - - -]

[- -]N[- - - - - -]

[- -]NMΘ[- -]ΠΙΙ[- -]

[- - - - - -]HP[- -]

“ *Cohors I Aquitana*’nın *praefectus*’u , *M. Ulpius Aquilianus* için”

Ulpius Pisidia’lı seçkin bir ailenin oğludur. 3. yy.’da böyle ünlü ailelere mensup kişilerin, Roma ordusunda kariyer yapması pek meşhurdu. Tıpkı C. Iulius Sempronius Visellus (Nr. 21) ve T. Flavius Valerianus Alexander¹¹³ gibi.

¹¹³ Örnek olarak bkz. : IGRR 3. 359

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KİLİKİA BÖLGESİ

4.1 İdari Tarihçe

Kilikia Bölgesi Neolitik dönemden beri üzerinde yaşam olan bir bölgedir. İdari olarak Hititlerin yönetiminde bulunmuş¹¹⁴. Fakat bölge halkının kimliğinin Luvi kültüründen geldiği bilinmektedir. Bölge Hititlerden sonra yaklaşık 1 yüzyıl kadar sürecek olan Asur Devleti, Asur devleti Medler tarafından yıkıldıktan sonra da Med hâkimiyetine, Metlerin de Perslere yenilmesinden sonra ise Pers hâkimiyeti altına girerek Pers satraplıklarından biri olmuştur. İskender'in doğu seferleri sırasında onun gücünün bir parçası oldu ve ölümünden sonra ardıllar arasındaki eyalet paylaşımında önce Ptolemaios'ların sonra da Seleukos'ların yönetimi altına girmiştir. Bölge İ.Ö. 190 yılında yapılan Magnesia savaşından sonra Armenia krallığının yönetimine geçmiştir. İ.Ö. 2. yy.'da başlayan korsan istilaları vesilesiyle de Roma bölgenin topraklarına sokulmuştur. Roma korsanlık faaliyetlerini engellemek için bölgeye elçiler göndermiştir. İlk olarak Marcus Antonius'u 102 yılında bölgeye göndermiştir. Fakat Roma mücadeleye savaşla değil de ceza yaptırımlarıyla halletmek istemişti ve İ.Ö. 100 tarihinde bir yasa yayımlamıştır. İ.Ö 90 yılına gelindiğinde ise Kilikia Bölgesi "*provincia Cilicia*" olarak yönetimine Lucilius Sulla getirildi. Böylece Kilikia'nın Roma eyaleti haline getirilmiş ve eyaletin ilk valisinin de Sulla olduğu fikri ortaya çıkmıştır.

Zira Sulla'nın bölgeye gönderiliş nedeni, kovulan Kappadokia kralı Ariobarzanes'i yeniden krallığına kavuşturmaktı. Sulla'nın Kilikia'da askeri ya da idari anlamda çok fazla bir faaliyette bulunduğunu gösteren bir veri ele geçmemiştir.

¹¹⁴ Kilikia Bölgesi ile ayrıntılı bilgi için bkz. : Sherwin – White 1976, 1 – 14; Mitford 1980, 1230 – 1265; Freeman 1986, 253 – 275; Hild – Hellenkemper 2004; Kreiler 2007, 117 – 126; Oktan 2011, 267 – 287.

Fakat bu Mithridates Savaşları sırasında, korsanların güçlenmek için iyi bir fırsatlar yakalamışlardı. Bu nedenle Roma korsan tehdidinden kurtulmak için tekrar bir şeyler yapmak istedi ve yeniden teşkilatlanmaya karar verdi. Bu sebeple Kilikia'da bir Roma eyaleti kurulmasına karar verildi. Pompeius Korsanlarla mücadele için bölgeye gönderildi Pompeius tamamen bu tehdidi ortadan kaldırmasa da önemli oranda başarılı oldu. Caesar Pompeius'la yaptığı savaş sırasında bölgeyi düzene sokmak için buraya gelmiştir.

Caesar'ın ölümünün ardından, Kilikia cezaya çarptırılarak Ovalık Kilikia Syria eyaletine verildi.

Kilikya'ya askeri görevle atanan ilk vali Antonius Dönemi'nden Vespasianus Dönemi'ne dek Kilikia Bölgesi için tam anlamıyla bir eyalet olarak bahsedilmemiştir¹¹⁵. Fakat Principatus dönemine kadar Roma'nın eli hep bu topraklar üzerinde oldu ve bu dönem de de yapılan bir düzenlemeyle Kilikia imparator eyaleti yapılmıştır¹¹⁶. Kilikia'nın dağlık kesimi (Kilikia Trakheia) Germanicus Dönemi'nde Kappadokia kralı II. Arkhelaos'a bırakıldı. II. Tarkondimotos'un ölümü üzerine onun toprakları da Kappadokia kralı II. Arkhelaos'a verildi¹¹⁷. Daha sonra IV. Antiokhos, İ.S. 36 yılında II. Arkhelaos'un ölümü üzerine batı Kilikia topraklarını da krallığına ekledi. Fakat bu korsan faaliyetlerinden sonra Kilikia için tehdit sona ermiş değildi Bu bölge deniz ve kara sevkiyatı açısından önemliydi ve. İ.S. 3.yy.'da Roma'nın Parth ve Sasani seferleri sırasında da bu özelliklerinden dolayı sürekli olarak tehdit altında olmuştur¹¹⁸. Bu olaylardan sonra Got akınları meydana gelmiştir fakat bu bölge Got akınlarından Torosların koruması sayesinde pek etkilenmemiştir¹¹⁹.

¹¹⁵ Kilikia'nın eyalet oluş süresi için ayrıntılı bilgi için bkz. Oktan. a. g. e. , 267 – 287.

¹¹⁶ Kaya 2005, 23 – 24.

¹¹⁷ Sayar 1999a, 210. Kaya, a. g. e. , 173 vd.

¹¹⁸ Magie 1950, 694-695.

¹¹⁹ Kaya, a. g. e. -207 vd.

4.2 Askeri Yapılanma

Kilikia Bölgesi yukarıda da belirtildiği gibi stratejik konumundan dolayı öncelikle korsanların saldırısına uğramıştır. Bu tehlikenin ardından da Parth ve Sasani tehlikelerine maruz kalmışlardır. Bu gibi tehditler altında elbette ki bölgede Roma tarafından önlemler alınmıştır. Hatta bölgenin eyalet oluşu da bu önlemler vesilesiyle gerçekleşmiştir. Bölgeyi korsan faaliyetlerinden kurtarmak için valiler gönderilmiştir.

Daha sonraki yıllarda Septimius Severus ve Caracalla'nın birlikte yönettikleri yıllarda gerçekleşen Parth seferlerinde bölge askeri açıdan çok önemli bir nokta olmuştur. Roma bu seferler sırasında Kilikia Bölgesinde konuşlanmıştır. Özellikle Romanın yardımcı birlikleri kapsamında bulunan süvari birliklerinin kışlamış olduğu bir bölgedir. Bu seferler sırasında da imparator ve imparatora eşlik eden *equites singulares* birlikleri Kilikia'yı ziyaret etmiş ve halka yük olmamak için farklı kentlere yayılmıştır. Yazıtların sayısından da anlaşılacağı gibi Anazarbos bu kentlerden birisidir. Ayrıca bu kişilerin burada kışladıkları zaman bölgedeki halkla yakın ilişkiler kurdukları da Anazarbos kentinden çıkan çift dilli yazıtlardan anlaşılmıştır. Bu birliğin mevcudiyetiyle ilgili 7 adet yazıt bulunmaktadır. Bu yazıtlar ve bölgeden ele geçen askerlere ait mezar yazıtlarıyla birlikte toplam 13 adet yazıt bulunmaktadır. Yazıtlardan 10 adeti Anazarbos'dan 1'i Olba'dan , 1'i de Tarsos'dandır.

4.3 Birimler

4.3.1 Auxilia Birlikleri

4.3.1.1 Cohors VI Hispanorum

Ayrıca Anazarbos'ta bulunan (Nr. 37) yazıt *Cohors VI Hispanorum*'un varlığını göstermektedir¹²⁰. Bennet bu Cohors'un Kilikia'da bulunduğunu işaret eden 142 yılına ait Arabistan'dan bir diploma olduğundan bahseder¹²¹. Bu diploma ile de cohors'un bölgedeki varlığı konusundaki düşüncesini desteklemiştir. Bu Cohors İspanya kökenlidir.

¹²⁰ Bennet 2012, 115 – 129.

¹²¹ Weis – Speidel 2004, 255.

4.3.1.2 Cohors IV Galliorum

Bu Cohors' un Gallia kökenli olup, Thrakia üzerinden Kilikia'ya direk transfer edildiği düşünülmüş ve eğer bu doğruysa bu transferin İ.S. 117 yılında Hadrianus'un doğu eyaletlerini yeniden düzenlediği sırada olduğu Bennet¹²² tarafından belirtilmiştir. Aynı zamanda bir Diploma ile de bu fikir desteklenmiştir¹²³.

4.3.2 Equites Singulares

Equites singulares Augusti Birliklerinin bu bölgedeki varlığı nr. 29, 31, 32, 33, 34,35 ve 36'da kesinleşmiştir. Bu birlikler Parth seferleri sırasında imparatora eşlik ederek kısı bu bölgede geçirmişlerdir

4.4 Katalog

Nr. 27 Centurion Iulius Severus'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Tarsos; Tarih: İ.S. 2.YY

Yayın: IGR 3, nr. 884; SEG 37 1987, nr.1343; Dagron- Feissel 1987, 75/76 nr.31

Iulio Severo (centurioni) leg(ionis)

V Maced(onicae) dulcissimo

marito

Iulia Hermione Itale

5 matrona memoriae

causa.

Ιουλίου Σευήρω (έκατοντά)ρχ(ω) λε[γ](ιώνος)

πέμπτης Μακεδ(ονικής)

τῷ γλυκυτά{τα}τω συνβίω

10 Ιουλία Ερμιόνη Ιτάλη ματρώνα

μνήμη[ς χάρι]τιν.

¹²² Bennet, *a. g. e.*, 119.

¹²³ Pferder 2004, 55 – 56.

“*Iulia Hermone Itale pek tatlı kocası Legio V Macedonica'nın centurio'su Iulius Severus'a anısı vesilesiyle.*”

Yazıt *centurion* Iulius Severus'un mezar yazıtıdır. Iulius Severus *Legio V Macedonica* lejyonunun centurio'sudur. Bu lejyonun Anadolu'da, Homonodlarla yapılan savaşlar sırasında Pisidia bölgesinde bulunduğu bilinmektedir. Ancak Kilikia Bölgesindeki varlığına dair bir belge bulunmamıştır. Bu lejyonun İ.S. 6 yılında Anadolu'dan gönderildiğine göre Iulius Severus bu lejyonla birlikte vatanından uzakta askerlik görevini yerine getirmiş olması muhtemel görünmektedir.

Nr. 28 Asker Baba – Oğul'un Yazıtı

Bul. Y. : Anazarbos; Tarih: İ.S. 2.- 3. YY

Yayın: Dagron- Feissel 1987, 160- 161 nr.100; SEG 37 1987, nr.1252, I Anazarbos, nr.26.

εἰκόνα λαϊνέην με Τερέντιος εἶ-

νεκα τεμῆς |

θῆκε Δομ<η>τιανὸς παῖς ἐπὶ πα<τ>ρὶ φίλῳ |

πάντα λαχὼν ἴσα πατρί, βίον, κλέος,

5 οὔνομα, γῆρας· |

ἴκελα γὰρ στραταίαις, ἴκελα δ' ἐν πολέμοις |

καὶ ρέξαν καὶ ἔτλησαν ὅτ' ἦνθεον,

ἐν δέ νυ γήρα |

βουλῆ κυδαλίμην πατρίδ' ἐπηγάϊσαν. |

“*Babasıyla bütün hayatı, servet, şöhret, isim, yaşları elde etmiş olan oğul Terentius Domitianus tüm baba sevgisiyle bu taş ikonu beni onurundan dolayı dikti; ikisi de aynı*

ordularda, aynı savaşlarda savaşmışlar ve öne çıkararak görevlerini yerine getirmişler; şimdi de yaşlılıkta boule vasıtasıyla ünlü vatani onurlandırdılar.”

Yazıtta adı geçen baba oğul büyük ihtimal Parthlara karşı yapılan seferde askere alınmışlardı¹²⁴. Bu baba oğul Anazarbos'da *Boule*'nin bir üyesi olmuş olabilirler.

Nr. 29 *Eques Singularis Flaccius Septiminus*'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Anazarbos; Tarih: İ.S. 3. YY/ İ.S. 197- 202

Yayın: Dagron – Marcillet- Jaubert 1978, 385, nr.9; Sayar 1991, 17- 19, nr.1; SEG 41, 1402; AE,1978,nr.812.

A.1 D O M

Flac(cius) Septiminu[s]

(Relief)

eq(ues) sing(ularis) dom(inorum) nn(ostorum) imp(eratorum),

[mi]lit(avit) ann(os) XIII, vixit

5 [ann(os) XXX. cura]verun[t]

Iul(ius) Sim[plex, dup(licarius), et Audacius]

Victor hered[es eius]. vac.

B.1 Φλάκιος Σεπτίμιος, ἵππεὺς γ(οιμήρου)

Βατάων τῶν κυρίων Αὐτοκρα-

τόρων, στρατεύσατο ἔτη ιγ', ἔζησεν

ἔτη λ'· ἐφρόντισαν Ιούλι(ο)<ς> Σίμπλιξ διπλο[κ](άριος)

5 καὶ Αὐδάκιος Οὐίκτωρ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ.

¹²⁴ Dagron- Feissel 1987, 160- 161 nr.100; I Anazarbos, nr.26.

A: “Tüm ölülerin tanrılarına. Efendilerimiz imparatorların seçme atlı muhafızı, 13 yıl hizmet veren ve 30 yıl yaşayan Flaccius Septiminus. (mezar taşının dikimini) mirasçıları duplicarius Iulius Simplex ve Audacius Victor üstlendiler.”

B: “Efendilerimiz imparatorların Batavi birliği, 13 yıl hizmet veren ve 30 yıl yaşayan Flaccius Septiminus. (mezar taşının dikimini) mirasçıları duplicarius Iulius Simplex ve Audacius Victor üstlendiler.”

Flaccius Septiminus 13 yıl *equites singulares*¹²⁵ olarak ordu da hizmette bulunmuştur. Yazıtın yazıldığı dönemde büyük ihtimal Severus ve Caracalla yönetimi zamanında görevini yerine getiriyordu. Yazıtın üçüncü satırı bize bu konuda yardımcı olmaktadır. Bu satırda geçen efendilerimiz imparatorların ifadesi muhtemelen Septimius Severus ve Caracalla’yı işaret etmektedir. Ayrıca Flaccius Septiminus, Iulius Simplex ve Audacius Victor isimlerinde bir Aurelius ismi bulunmaması da bu düşüncüyü desteklemektedir. Zira bu bize yazıtın İ.S 212 yılından Aurelius’un yapmış olduğu *Constitutio Antoniniana*’dan önce yazılmış olabileceğine dair bir işarettir.

Bu imparatorlar 197 yılından 202 yılına kadar Parthlara karşı örgütlenmişti. Flaccius Septiminus da muhtemelen bu örgütlenme sırasında kışı Anazarbos kentinde geçirmiş ve burada ölmüş olabilir.

Ayrıca Flaccius Septiminus için mezarı yaptıranlar da Duplicarius Audacius Victor ve Iulius Simplex. Bunlar aynı zamanda Septiminus’un mirasçılarıdır.

Bu yazıtın diğer bir önemi de seçkin süvari birliğinin adının sadece *equites singulares Augusti* değil aynı zamanda *numerus Batavorum* olarak adlandırıldığını da ortaya koymasındır.

¹²⁵ Bu görev yazıtın yunanca kısmında *numerus Batavorum* olarak verilmiştir. γ(ουμέρου)

Nr. 30 *Equites Singularis* birliğinden Asker Gaius Iulius Proculus 'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Anazarbos; Tarih: İ.S. 3. YY/ İ.S. 197- 202

Yayın: Sayar 1991, 25-27, nr.2; SEG 41,1991, nr. 1403.

- A.1 M(emoriae) c(ausa) C(aium) Iul(ium) Proculum
 eq(uitem) sing(ularem) imp(eratorum) nn(ostrorum), nati-
 one Pannonium, ann(orum)
 XXXV, stip(endiorum) XVI, <G>(aius) Iul(ius)
- 5 Finitus dec(urio) ex n(umero) eq(uitum)
 sing(ularium) imp(eratorum) nn(ostrorum) heres eius
 curavit.

- B.1 μ(νήμης) χ(άριν) Γ(άιον) Ιούλιον Πρόκλον ἱππ[έ]-
 α σινγουλάριν τῶν κυρίων
 αὐτοκρατόρων, γένει Παν-
 νόνιον, ἐτῶν λε', στρατευσά-
 5 μενον ἔτεσιν ις' Γάιος Ιούλιος
 Φινίτος δεκάδαρχος ἐκ τοῦ ἀρι-
 θμοῦ τῶν σινγουλαρίων
 [ἰ]ππέων τῶν κυρίων ἡμῶν
 Αὐτοκρατόρων, κληρονόμος
 10 αὐτοῦ ἀνέστησεν.

“ *İmparatorlarımızın seçme atlı muhafızı, Pannonia’lı, 35 yaşında, 16 yıl hizmette bulunmuş Gaius Iulius Proculus’un anısına varisi, imparatorumuzun seçme atlı muhafızlarından decurion Gaius Iulius Finitus diktirdi.*”

İ.S. 193 yılından itibaren özel korumalar için Pannonia kökenli askerler daha çok kullanılmıştır. *Decurio* Gaius Iulius Finitus bir *turma*'nın komutanıdır. Ancak Proculus'un,

Finitus'un kumanda ettiği turmada görev alıp almadığı konusu belirsizdir. Yazıttan anlaşıldığına göre bu iki isim yerel isimdir. Bu *equites singulares* ve yerel isimler arasındaki bağlantı, Anazarbos yakınlarında veya Anazarbos'da uzun süreli bir konuşlanmaya işaret olabilir¹²⁶.

Nr. 31 *Equites singularis* birliğinden *Decurio* Gaius Iulius Clemens'in Mezar Yazıtı

Bul. Y. Anazarbos; Tarih: İ.S. 197-202/ İ.S. 21

Yayın: I Anazarbos, nr. 65; Sayar 1991, 19-40,nr.3.

C(aius) Iulius Çleşens

dec(urio) ex numero eq(u)it(um)

sing(ularium) domm(inorum) nn(ostrorum) Augg(ustorum),

vixit annis XXXXII, mil(itavit)

5 annis XXIIII. ^{vac.}

Ael(ius) Herculanus, sesq(uiuplicarius),

heres, et liberti eius

^{vac.} posuerunt.

“Efendilerimiz imparatorların seçme atlı muhafız birliğinden Decurio Gaius Iulius Clemens.42 yıl yaşadı ve 24 yıl hizmet verdi. Mirasçısı sesquuplicarius Ael(lius) Herculanus, ve azatlıları(bu mezar taşını) diktiler.”

Gaius Iulius Clemens 24 yıl Roma ordusunda *decurio* olarak hizmette bulunmuş ve Anazarbos kentinde ölmüştür. Aelius Herculanus ve mirasçılarının onun ölümü üzerine yaptırdığı bu mezar taşında da rütbesi ve görev süresi belirtilmiştir. Aelius Herculanus ise yazıttan da anlaşıldığı üzere *sesquuplicarius* olarak hizmette bulunmuştur. Yazıtı yaptırırken görevinin hala devam edip etmediği bilinmiyor.

¹²⁶ Sayar *a. g. e.*, 25-27, nr.2.

Equites singulares Augusti'nin *dominus noster* epithetonu ile birlikte kullanımı Septimius Severus Dönemi'nden itibaren kullanılmaya başlandı. Bu birlikler Septimus'a Parth seferleri sırasında eşlik etmişlerdir. Septimius Severus 197 yılının yazından 202 yılının başlangıcına kadar ikinci Parth seferleri sırasında oğlu ve Caracalla ile birlikte Doğuda bulunmaktaydı.

Sonuç olarak bu asker yerel bir isim taşıyor ancak nereli olduğu konusunda pek bir şey söylemek mümkün değildir. Fakat bu askerin Septimius ve Caracalla ile birlikte Parth seferleri sırasında kışı geçirmiş olabileceği hatta kışı Anazarbos'da geçirmiş olabileceği söylenebilir.

Nr. 32 *Batavalar Birliğinden Aurelius Bithus'un Mezar Yazıtı*

Bul. Y. : Anazarbos; Tarih: 197- 202/ 217- 218

Yayın: Sayar 1991, 31, nr.4; Speidel 1994, 375-379, nr.5; I Anazarbos, nr. 65.

D(is) Aurel(io) Bitho M(anibus)

eq(uiti) singul(ari) ex nu-

mero Bataonum, c(astris)

I, vixit annis XXXVIII,

5 militavit annis XVIII.

memoriam ei posueru[nt]

Iul(ius) Valens, b(ene)f(iciarius), et Aurel(ius)

, hered(es) [e]-

“ Ölülerin Tanrılarına. Batavalılar Birliğinden 38 yıl yaşayan ve 18 yıl hizmet veren Aurelius Bithus'a. Mezar taşını mirasçuları *beneficiarius Iulius Valens ve Aurelius Mucianus* diktiler.”

Eques singularis olarak görevde bulunmuş Aurelius Bithus'a mezar yazıtıdır. Bithus bir Thrak ismidir¹²⁷. *Eques singularis* Augusti yerine bu yazıtta *eques singularis ex numero Bataonum* kullanılmıştır.

Aurelius Mucianus ve Iulius Valens ise Birlikte birlikte Parth seferi sonunda Roma'ya geri dönmüştür. Bu da bu kişilerin daha sonraki dönemlere tarihlenen yazıtlarından anlaşılmaktadır¹²⁸. Ayrıca hem Bithus'un hem de Mucianus'un Aurelius ismine sahip olması yazıtı İ.S. 3.yy.'a tarihlememize bir öneridir.

Nr. 33 *Armorum Custos* Lindus Sollianus'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Anazarbos; Tarih: 197- 202/ 217- 218

Yayın: Sayar 1991, 34, nr.5; Speidel 1994, 374, nr.688; I Anazarbos, nr. 67.

- 1 D(is) M(anibus).
L(ucio) Indio Solli-
ano, armoru(m custodi)
ex n(umero) eq(uitum) sin(gularium),
5 milita<v>it an(nos) XVII,
vixit an(nos) XXXVII.
pos(uerunt) Iullinus, arm(orum custos)
m(agister) eius, et Atereus
libert(us) eius. vac.

“Ölülerin Tanrılarına. Seçme atlı muhafız birliğinden *armorum custos*, 17 yıl hizmet veren ve 37 yıl yaşayan *Lindius Sollianus*. Mezar taşını *armorum custos Iulianus* ve azatlısı *Atereus* diktiler.”

¹²⁷ Zgusta, *a. g. e.*, 125, nr.173.

¹²⁸ Aurelius Mucianus için bkz. CIL VI 3216, Iulius Valens için bkz. CIL VI 3216.

Lindus Sollius, Roma ordusunda 17 yıl hizmette bulunmuş bir askerdir. Bu kişinin Anadolu olmadığını isminden bellidir. Çünkü ismi Latince ve Gallia – Germania Bölgesinde tanınan bir isimdir. Belli ki Parth seferleri sırasında Anazarbos'dan çıkan diğer mezar yazıtlarındaki askerlerle aynı görevi yaptığı esnada bu kentte kışlamıştır. Burada ölmüş ve burada da gömülmüştür. Diğer askerlerden farklı olarak *armorum custos* görevinde bulunmuştur. Muhtemelen buradaki kışlama süresinde kölesi de yanında bulunmaktaydı. Kendisinin ölümü üzerine kölesi Atreus'da özgürleşmiştir.

Nr. 34 Emekli asker Calventus Silvianus'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Anazarbos; Tarih: 197- 202/ 217- 218

Yayın: Dagron – Feissel 1987, nr.47; Speidel 1994, 373, nr.688; Sayar 1991, 36, nr.6; Sayar 2000, nr. 68.

D(is) M(anibus).
 Calventio Si-
 lvano, veteran(o)
 ex numero e{x}-
 5 quitum Bata-
 vonum, nati-
 one Pannonius,
 domo Sirmi, vix(it)
 an(nos) L, Aurel(ius) Pris-
 10 cianus et Iul(ius) Alexan-
 der, her(edes) m(emoriae) c(ausa).

“ Ölülerin Tanrılarına. Pannonia'nın Sirmium kenti doğumlu, Batava atlıları birliğinden emekli asker Calventius Silvianus. 50 yıl yaşadı.(Mezar taşını) mirasçıları Aure(lius) Priscianus ve Iul(ius) Alexander (onun) anısına diktiler.”

Calventius Silvianus yazıtta da yazdığı gibi Pannonia'lıdır. Septimius Severus yönetimi altında *equites singulares Augusti* birliğine alınmıştır. Sasani seferi sırasında Anazarbos'da konuşlanmıştır Ancak bu kentte bulunduğu sırada askerlik görevinin devam edip etmediği ya Sasanilere karşı yapılan seferde bir veteran olarak mı bulunduğu konusu net değildir. Mirasçıları Aure(lius) Priscianus ve Iul(ius) Alexander da *equites singulares Augusti* birliğinin üyesidir.

Nr. 35 Veteriner Hippokrates'in Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Anazarbos; Tarih: İ.S. 1.- 2. yy.

Yayın: Sayar 1997[1998], 107- 109; I Anazarbos, nr. 69.

Ιπ<π>οκράτης οὐ κε[ī]-
 νος ὁ Κώϊος, ἀλ[λ' ὅ]-
 δε κείμαι | ἵππων
 ἰητήρ Μέμμιος Ἰπ-
 5 ποκράτης· | (ὀγδωκοντα)έτης
 τὰδ' ἔγραφον αὐ-
 τὸς ἑμαυτο |
 ζῶν δ' ἐν στήλῃ
 ἐχάραξα τύπο-
 10 υς

“ Ben burada yatan Kos'lu ünlü Hippokrates değil, sadece at doktoru Memmius Hippokrates'im. 80 yaşında iken bu mezar şiirini kendim yazdım ve henüz hayattayken mezar taşıma yazdırdım.”

Veteriner Memmius Hippokrates'e ait, şiir olarak yazılmış 10 satırlık bir mezar yazıtıdır. Hippokrates kendi sözleriyle de belirttiği gibi bir veteriner, at doktorudur. Sayar, yazıttan veteriner doktorların da Roma ordusunda hizmette bulunduğu dair bilgi edinildiğini

belirtir¹²⁹. Roma Ordusunda veterinerler *immunes* olarak adlandırılan bir birimin üyesidirler. Eğer Hippokrates de Roma ordusunda görev yapan bir at doktoru ise imparator atlı muhafızlarının atlarının doktoru olarak burada kışlamış olabilir. Sayar'a göre belki de Hippokrates Bölgedeki çiftliklerde bulunan atları da tedavi etmiş olabilir.

Nr. 36 Asker Dizas'ın Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Anazarbos; Tarih: İ.S. 2. – 3. yy.

Yayın: Gaugh 1952, 140, nr. 19; Laminger – Pascher 1974, 38; I Anazarbos, nr. 70

[D(is)] M(anibus) S(acrum)

Sept(imii) Dizae

mil(itis) leg(ionis) II

Parth(icae).

5 Sept(imius) Cot-

tius he-

res.

“Tüm yer altı tanrılarına Legio II Parthica’ nın askeri Septimus Dizas’ın (mezarı) mirasçısı Septimius Cottius (yaptırdı).”

Asker Dizas'ın ölümü üzerine Septimius Cottius tarafından yaptırılan mezar yazıtı. Laminger – Pascher¹³⁰ Dizas'ın bir Makedon ismi, Cottius'un ise bir Kelt ismi olduğunu belirtir. Bunlar Roma'nın Avrupa eyaletlerinden askere alınmışlar ve imparator Septimius Severus tarafından vatandaşlığa alınmışlardır. Muhtemelen de bağlı buldukları birimle birlikte Anazarbos'da bulunmuşlardır. Bu esnada da Dizas ölmüştür.

¹²⁹ Sayar 1997[1998], 107- 109.

¹³⁰ Laminger – Pascher 1974, 38.

Legio II Pathica tam da bu zamanlara denk gelen Parth seferleri sırasında buradan geçmiş ve bu geçiş sırasında burada ölmüş olabilir zaten yazıtın latince olması da bu fikre olumlu bakılmasına bir etkendir.

Nr. 37 Asker Aemilius Crispus'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Anazarbos; Tarih: İ.S. 1. – 2. YY

Yayın: Dagron –Feissel 1987, nr.103; I Kibyra, nr. 71.

[.] Aemilio
 Crispo mil(iti)
 cohortis VI Hisp(anorum)
 c(enturia) Romani
 5 M. Domitius
 [— — — —]

“Cohors VI Hispanorum askeri Aemilius Crispus için, Romani centuria’sından Marcus Domitianus [bu mezarı yaptırdı].”

Bu cohortis’un Anazarbos’da bulunduğu bir sırada Crispus’un bu kentte ölmüş olması fikri mümkün gözükmemtedir. Ancak yazıtı bakarak kesin bir şey söylemek olanaklı olmasa da, Cohors’un burada bulunmuş olabileceğini söylemek mümkündür.

Nr. 38 Beneficiarius Konon'un Mezar Yazıtı

Bul. Y. : Kobuşlar; Tarih: İ.S. 180/ 200

Yayın: Bean – Mitford 1965, 41, Abb. 55.

Κόνωνα [Βλαν]δου, βενεφι-
 κίαριον ἡγ[ε]μόνος, ἱερεὺς

διὰ βίου θεῶ[ν] Σαμαθράκων Ο-
 βριμος Βλαν[δου ὁ] ἀδελφὸς καὶ
 5 ἰέρεια διὰ βί[ου θ]εοῦ Δήμητρο[ς]
 τῆς λαμπρο[τάτ]ης Σιδητῶν
 πόλεως Κοιν[ις](?) Πολέμωνος ἡ
 μήτηρ ἀνέ[στ]ησαν μνήμης
 καὶ φιλοσ[το]ργίας χάριν.

“ *Komutanın Beneficiarius’u, yaşam boyu Samothkrake tanrılarının başrahibi, kardeşi Blandus oğlu Obrimos ve annesi yaşam boyu tanrıça Demeter’in başrahibesi Sidelilerin kentinin en seçkini Konis Polemonos anısı ve sevgisi vesilesiyle Blandus oğlu Konon’a diktiler.*”

Yazıt, *Kibyra Minor*’un sınırları dâhilinde ve güney kalesine yaklaşık 2.5 mil kuzeyinde, şimdiki resmi adı Güzelbağ olan Kobuşlar köyünden ele geçmiştir ve Konon bir *Auxilia* birliğinde yer almaktadır¹³¹. Ancak yazıtta görev yaptığı birlik bulunmamaktadır. Komutanın *Beneficiarius*’u olarak hizmette bulunmuştur.

¹³¹ Bean – Mitford 1965, 41, Abb. 55

SONUÇ

Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia Bölgeleriyle sınırlandırılmış olan bu çalışmada derlenen askeri içerikli 38 adet yazıt, bölgelerin askeri durumu hakkında bilgi edinmemize yardımcı olmuştur. Çalışmada toplanan Lykia Bölgesi'ne ait olan yazıtlar Olympos kentinde bir *statio* (karakol) teşkilatlanmasının bulunabileceğini göstermiştir. Ayrıca bölgeden *praetor*, *beneficiarius*, *praefectus*, *primiplarius*, *stationarius*'lar çıktığı görülmüştür. Lykia Bölgesi'nden ele geçen yazıtlar sayısı bakımından değerlendirildiğinde çok fazla bir tehdide maruz kalmamış olduğunu düşündürmüştür.

Pamphylia Bölgesi'nden ele geçen 6 yazıt bölgede *Cohors I Flavia Numidarum*, *Cohors Apula Civium Romanum*, *Cohors I Hispanorum*, *Cohors IV Raetorum*, *Cohors I Musulamiorum* birliklerinin bölgedeki varlığını göstermiştir. Buna ek olarak Kasai kentinden çıkan yazıt ve Anastasios yazıtı da bölge de lejyon bulunduğunu göstermektedir.

Pisidia Bölgesi askeri amaçlarla kurulmuş koloniler vesilesiyle zaten askeri durumunu gözler önüne sermektedir. Buna ek olarak birde epigrafik kaynakları değerlendirdiğimizde de *Legio XXII Deiotariana* ve *Legio V Macedonica*'nın bölgede ki Homonod tehdidine karşı bir önlem olarak bu bölgeye gönderildiği tespit edilmiştir.

Kilikia Bölgesi'nden elde edilen verilerden bölgede önemli sayıda *Equites singulares Augusti* Birliklerine ait yazıt bulunduğu görülmüştür. Bu yazıtların sonucun da bu birliklerin İmparator Septimius Severus ve Caracalla Dönemi'nde gerçeklerşen Parth seferleri sırasında bu bölgele hatta tek bir kente yük olmamak için birçok kentte dağılarak konuşlandığı görülmüştür. Ayrıca *Cohors VI Hispanorum*'un varlığı hakkında soru işareti oluşturabilecek bir yazıtta rapor edilmiştir.

Tüm bu bölgelerdeki yazıtlardan özellikle de Pisidia Bölgesinden çıkmış olan askerler belirlenmiştir. Bu askerlerin bir çoğu görevlerini memleketlerinden uzakta yaptıkları ve emekli olduktan sonra memleketlerine geri döndükleri, memleketlerinde de sivil görevler yerine getirebildikleri tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Adak- Tüner 2004 M. Adak – N. Tüner, “Neue Inschriften aus Olympos und Seinem Territorium I”, *Gephyra* 1, 2004, 53 – 65.
- Alföldy 1977 G. Alföldy, *Fasti Hispanienses. Senatorische Reichsbeamte und Offiziere in den spanischen Provinzen des Römischen Reiches von Augustus bis Diokletian*, Wiesbaden, 1977.
- Balance 1959 M. H. Balance, “The site of Prostanna”, *AS*, 9, 125 – 129.
- Barnes 1982 T. D. Barnes, *The New Empire of Diocletian and Constantine* (1982).
- Bean – Harrison 1967 G. E. Bean – M. Harrison, “Choma in Lycia”, *JRS* 57, 1967, 40-44.
- Bean – Mitford 1965 G. E. Bean – T.B. Mitford, *Journey in Rough Cilicia in 1962 and 1963*, Wien 1965.
- Bean – Mitford 1970 G. E. Bean – T. B. Mitford, *Journeys in Rough Cilicia 1964–1968* (Österreichische Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. Klasse., *Denkschriften* 102) (1970).
- Bean 1965 G. E. Bean, *ders. The Inscription of Side*, Ankara 1965.
- Bean 1997 G. E. Bean, *Eskiçağda Güney Kıyıları*, 1997, İstanbul.
- Bennet 2012 J. Bennet, “The garrison of Cilicia during the Principate”, *Adalya* 15, 2012, 115 – 129.
- Bennett 2007 J. Bennett, “The Roman Army in Lycia and Pamphylia”, *Adalya* 10, 2007, 131-153.
- Berard 1892b V. Bérard, “Inscriptions D’asie Mineur”, *BCH* 16 (1892) 417– 446.
- Bosch 1957 C. E. Bosch, *Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler*, 1957, Ankara
- Bosch 1957 C. E. Bosch, *Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler*, 1957, Ankara
- Bosworth 1993 A. B. Bosworth, *ANRW*, Band III, 34.1, içinde: *Arrian and Rome: The Minor Works*, 226–275, Berlin(1993).

- Brandt – Kolb 2005 H. Brandt – F. Kolb, *Orbis Provinciarum: Lycia Et Pamphylia. Eine Römische Provinz Im Südwesten Kleinasiens*, Mainz 2005.
- Brandt 1992 H. Brandt, *Gesellschaft und Wirtschaft Pamphylens und Pisidien im Altertum*, Bonn 1992.
- Brixhe – Claude – Hodot – René 1988 Brixhe – Claude – Hodot – René, *L'Asie Mineure Du Nord Au Sud: Inscriptions Inédites*, 1988.
- Campell 1978 B. Campell, "The Marriage of the Soldiers Under the Empire" *JRS* LXVIII, 153- 156.
- Campell 1994 B. Campell, *The roman army, 31 BC – AD 337. A Source Book*, London 1994.
- CIG *Corpus Inscriptionum Graecarum.*
- CIL *Corpus Inscriptionum Latinarum*
- Clauss 1990 M. Clauss, *Mithras – Kult und Mysterien* (1990).
- Cod. Just. Flavius Justinianus, *Codex Justinianus Corpus iuris civilis*, vol. 2. ed. R. Schöll-W. Kroll. Berlin: Weidmann, 1895 (tpkibasim 1968).
- Cod. Th. Flavius Theodosius II Imperator *Codex Theodosianus*, *The Theodosian code. [A translation, with annotations. General editor Clyde Pharr; associate editor T. S. Davidson]*. Nashville, Tenn., Department of Classics, Vanderbilt University, 1944-46.
- Dagron – Marcillet- Jaubert 1978 G. Dagron – J. Marcillet- Jaubert, "Inscriptions de Cilicie et d'Isaurie", *Belleten* 42, 1978, 373 – 420.
- Devijver 1976- 1987 H. Devijver, *prosopographia militiarum equestrum quae fuerunt ab augusto ad Gallienum I- III + Suppl .*, Leuven 1976- 1987.
- Eck 2000 W. Eck, "M. Gavius Crispus Numisius Iunior als Proconsul von Lycia – Pamphylia in einer Inschrift ous Perge" *ZPE* 131, 251 – 257.
- Feissel 1984 D. Feisseil, "Notes d'epigraphie chretienne VII" , *BCH* 108, 1984, 564-579.
- Feissel 2004 D. Feissel, "Un rescrit de Justinien découvert à Didymes » , *Chiron* 34, 2004, 285-365.
- Flemming 1964 B. Flemming, *Landschaftsgeschichte von Pamphylien, Pisidien*

- und Lykien im Spätmittelalter, Wiesbaden 1964.
- Freeman 1986 P. Freeman, "The Province of Cilicia and Its Origins", şurada: P. Freeman – D. Kennedy (edd.), *The Defence of the Roman and Byzantine East*, Berkeley 1986, 253-275.
- Gaugh 1952 M. Gaugh, "Anazarbus", *AS*, 2, 1952, 85 – 150.
- Goldsworthy 2003 A. Goldsworthy, *The Complete Roman Army*, 2003.
- Hassal 1999 M. W. C. Hassal, "Homes for heroes: married quarters for soldiers and veterans", *Goldsworthy – Haynes* 1999, 35 – 40.
- Heberdey 1896 R. Heberdey, *Reisen in Kilikien*, 1896.
- Heberdey – Kalinka 1987 R. Heberdey – E. Kalinka, *Bericht über zwei Reisen im Südwestlichen Kleinasien* 5, 1987. (*Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften Wien, phil. Hist. Klasse*, 45).
- Hellenkemper – Hild 2004 F. Hild - H. Hellenkemper, *Tabula Imperii Byzantini 8: Lykien und Pamphylien*, Wien 2004.
- Hellenkemper – Hild 2004 F. Hild – H. Hellenkemper, *Kilikien und Isaurien*, *TIB* 5/1, Wien 2004.
- Hirschfeld 1891 O. Hirschfeld, *Die Sicherheitspolizei im römischen Kaiserreich*, Berlin 1891.
- Holder 1980 P. A. Holder, *The Auxilia from Augustus to Trajan*, Oxford 1980.
- I Anazarbos M. H. Sayar, *Die Inschriften von Anazarbos und Umgebung* (IK 56), Bonn 2000.
- I Cenral Pisidia G. H. R. Horsley- S. Mitchell, *Inscriptions of Central Pisidia* (IK 57), Bonn 2000,
- I Kibyra T. Corsten, *Inschriften von Kibyra* (IK 60), Bonn 2002.
- I Klaudiu Polis F. Becker - Bertau, *Inschriften von Klaudiu Polis*, Bonn 1986.
- I Perge S. Şahin, *Die Inschriften von Perge* (IK 54, Teil I), Bonn 1999.
- I Perge II S. Şahin, *Die Inschriften von Perge* (IK 61, Teil II), Bonn 2004.
- I Side J. Nollé, *Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien Side*, Bonn 1993.
- I Side II J. Nollé, *Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien Side im Altertum* (IK 44, Band II), Bonn, 2000.

- İplikçioğlu 1992 B. İplikçioğlu, Neue Inschriften aus Nord-Lykien I, 1992.
- İplikçioğlu et alii 1991 B. İplikçioğlu - G. Çelgin - A. V. Çelgin, “Kuzey Likya’dan Yeni Yazıtlar” , AST 9 (1991) 183 – 192.
- Kaya 2005 M. A. Kaya, “Anadolu’da Roma Eyaletleri: Sınırlar ve Roma Yönetimi”. TAD XXIV (2005), 11–30.
- Kearsley 2001 R. A. Kearsley, *Greeks and Romans in Imperial Asia*(IK 59), Bonn 2001.
- Kreiler 2007 B. Kreiler, “Zur Verwaltung Kilikiens von 102 bis 78 v. Chr.”, *Gephyra* 4, 117-126.
- Laminger – Pascher 1974 Laminger – Pascher, “Dies., Kleine nächtrage zu kilikischen inschriften” , ZPE, 15, 1974, 31 – 68.
- Lanckoroński 1892 K. G. Lanckoroński, *Städte Pamphyliens und Pisidiens, II: Pisidien*, Prag/Wien/Leipzig 1892.
- Lancroski – Petersan 1890 – 1892 von Lancroski – Petersan, E. *Städte Pamphyliens und Pisidiens I (Pamphylien), II(Pisidien)*, Wien - Prag – Leipzig 1890 – 1892.
- Lenski 1999 N. Lenski, “Basil and the Isaurian Uprising of A. D. 375”, *Phoenix* 53-3/4, 1999, 308-329.
- Levick 1967 B. Levick, *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, Oxford 1967.
- Levick 1968 B. Levick, “Antiocheia”, *RE Suppl.* 11 (1968) 49–61.
- Macro 1980 A. D. Macro, “The Cities of Asia Minor under the Roman Imperium”, *ANRW II.7.2* (1980) 658–697.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the End of Third Century after Christ I-II*, Princeton 1950.
- Merkelbach - Şahin 1988 R. Merkelbach - S. Şahin, “Die publizierten Inschriften von Pergē” , *EA* 11 (1988), 97-170
- Merkelbach 1984 R. Merkelbach, *Mithras* (1984).
- Mitchell 1983 S. Mitchell (ed), *Armies and Frontiers in Roman and Byzantine Anatolia* (1983).
- Mitchell 1990 S. Mitchell, “Archaeology in Asia Minor 1985–1989”, *AR* 36, 1990, 83-131.
- Mitchell 1993 S. Mitchell, *Anatolia. Land, Men, and Gods şurada: Asia Minor. Volume I: The Celts in Anatolia and the Impact of Roman Rule*

- (1993).
- Mitchell 1994b S. Mitchell, "Three Cities in Pisidia" , AS 44 (1994) 129 – 148.
- Mitchell 1995 S. Mitchell with S. Cormack – R. Fursdon – E. Owens – J. Öztürk, *Cremna in Pisidia: An Ancient City in Peace and in War*, London 1995.
- Mitford 1980 Mitford, T. B. , "Roman Rough Cilicia," ANRW II 7. 2, 1230-61.
- Nollé 1986 J. Nollé, "Etenna. Ein Vorbereich" EA 3(1984) 143 – 156.
- Nollé 1986 J. Nollé, "Pamphylic Studies" , Chiron 16, 1986, 199-202.
- Oktan 2011 M. Oktan, "The Route Taken By Cilicia To Provincial Status: When And Why?" , OLBA 19, 2011 267 – 287.
- Onur 2001 F. Onur, "The Lamp - Stand Offerings of Primpilarius Flavius Bassus to Apollo Patroos In Patara", EA 33,2001, 169-173.
- Onur 2005 F. Onur, "Trebenna Tarihi / History of Trebenna" şurada: Çevik – Akyürek – Varkıvanç 2005, *Trebenna. Tarihi Arkeolojisi ve doğası. Its History, Archeology and Natural Environment*. İstanbul 2005, 7 – 20.
- Onur 2007 F. Onur, *Sermo Militaris Imperatoris Anastasii. Pamphylia- Perge'den ele geçmiş olan Anastasius Yazıtı, Antalya 2007 (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*.
- Onur 2009 F. Onur, "The Roman Army in Pamphylia: From the Third to Sixth Centuries A. D." , Adalya 12, 2009, 299-318.
- Özden 2008 S. Özden "Pisidia Bölgesi'nde Yunan ve Roma Dönemlerine Ait Kültür Varlıkları", şurada: Delemen – Çokay – Kepçe – Özdizbay – Turak 2008, 371-381 (Vol. 1).
- Özdizbay 2008 A. Özdizbay, "Pamphylia – Perge Tarihi ve Roma İmparatorluk Dönemi Öncesi Perge'nin Gelişimi: Güncel Araştırmalar Işığında Genel bir Değerlendirme", şurada: Delemen – Çokay-Kepçe – Özdizbay – Turak 2008, 839-871 (Vol. 1).
- Öztürk 2006 H. Sami Öztürk, *Lykia Pamphylia kırsal alan Güvenliği*, İstanbul 2006 (yayımlanmamış doktora tezi).
- Paraben – Romanelli 1914 Parabeni – Romanelli, "Studii gricerche archeologiche nell'

- Anatolia meridionale”, *MonAL* 23, 1914, 5 – 274.
- Parker 1928 H.M.D. Parker, *The Roman Legions*, Oxford (1928).
- Pfaff 1914 Pfaff, “Irenarcha”, *RE* 9 (1914) 2031–2035.
- Pferderhirt 2004 Pferderhirt, *Die Römische militardiplome und entlassungs urkunden in der stammlung des Römisch – Germanischen Zentralmuseums* 2004.
- Pfahul- Möbius 1977 Pfahul- Möbius, *Die ostgriechischen Grabreliefs*, 1977
- PLRE *The Prosopography of the Later Roman Empire*, vol. I (A.D. 260–395) by A. H. M. Jones – J. R. Martindale – J. Morris, Cambridge 1971; vol. II (A.D. 395–527) by J. R. Martindale, Cambridge 1980; vol. IIIA, IIIB (A.D. 527–641) by J. R. Martindale, Cambridge 1992.
- Ramsay 1926 W. M. Ramsay, “Studies in the Roman Province Galatia”, *JRS* 16, 1926, 201 – 215.
- Ritterling 1925 E. Ritterling, “Legio”, *şurada: RE* XII, 1925, 1211-1829.
- Robert 1955 L. Robert, *Hellenica: Recueil d’épigraphie, de numismatique et d’antiquités grecques*, X, Paris 1955.
- Robinson 1925 D. M. Robinson, “Greek and Latin Inscriptions from Asia Minor”, *F.*, 57, 1926, 253 – 262.
- Rott 1908 H. Rott, *Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien, Kappadokien und Lykien*, Leipzig 1908.
- Roueché 1989 C. Roueché, “Floreat Perge”, *şurada: Mackenzie – Roueché* 1989, 206 – 228.
- Roxan 1997 M. M. Roxan, “An Auxiliary /Fleet Diploma Of Moesia Inferior: 127 August 20”, *ZPE* 118, 1997, 287–299,
- Russel 1991 J. Russell, “A Roman Military Diploma from Eastern Pamphylia”, *American Journal of Archaeology*, Vol. 95, No. 3. (Jul., 1991), pp. 469-488.
- Şahin 1992 S. Şahin, “Statthalter der Provinzen Pamphylia – Lycia und in der Zeit der Statusänderung beider Provinzen unter Mark Aurel und Lucius Verus”, *EA* 20, 1992, 77 – 90.
- Sayar 1991 M. H. Sayar, “Equites Singulares Augusti in Neuen Inschriften

- Aus Anazarbos”, EA 17,1991, 19 – 37.
- Sayar 1997 M. H. Sayar, “Pferdearzt Memmius Hipokrates” , EA, 9, 1997[1998], 107- 109.
- Sayar 1999 M. H. Sayar, “Antik Kilikya’da Şehirleşme”. XII. Türk Tarih Kongresi I. (12–16 Eylül 1994), Ankara 1999, 193–216.
- Schallmayer et alii 1990 E. Schallmayer et alii, Der römische weihebezirk von Osterburken I, Stuttgart, 1990.
- Schultheß 1918 O. Schultheß, “Εἰρηνάρχαι”, RE Suppl. 3 (1918) 419–423.
- Sherk 1955 R. K. Sherk, “The Inermes Provinciae of Asia Minor”, AJPh 76/4, 400-413.
- Sherwin-White 1999 A. N. Sherwin-White, “Lucullus, Pompey and the East”. CAH IX. (1999), 229–271.
- Sherwin-White 1976 A. N . Sherwin-White, “Rome, Pamphylia and Cilicia, 133-70”, JRS 66, 1-14.
- SNG v. Aulock SNG v. Aulock, Lykien, Pamphylien ,Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung v. Aulock. O. Mørkholm, Heft Lykien, Berlin 1964; ders., Pamphylien, Berlin 1965.
- Southern 2002 P. Southern, Pompey The Great. Tempus 2002.
- Southern 2007 P. Southern, Te Roman Army, Oxford 2007.
- Spaul 2000 J. Spaul, Cohors 2 (2000).
- Speidel 1985 M. P. Speidel, “The Police Officer, A Hero: An Inscribed Relief from Near Ephesos. I.K. 17, 3222”, EA 5 (1985) 159–160.
- Speidel 1994 Speidel, Ders. , Die Denkmäler der Kaiserreiter. Equites Singularis Augusti. Beihefte der Bonner Jahrbücher Band 50, Köln - Bonn, 1994.
- Speidel1983 M. P. Speidel, “The Roman Army in Asia Minor: recent epigraphical discoveries and research”, in Mitchell 1983, 7-34 (=Speidel 1984, 273-300).
- Stauner 2006 K. Stauner, “Militär und Wirtschaft: Überlegungen zu den wirtschaftlichen Vor- und Nachteilen römischer Heereszüge durch Kleinasien von Septimius Severus bis Tacitus”, Gephyra 2, 2006, 21-46.

- Sterrett 1888 J. R. S. Sterrett, The Wolfe Expedition to Asia Minor ,Pappers of the American Schools of Classical Studies At Athens 3, 1888.
- Stoll 2007 O. Stoll, “The Religions of Armies”, şurada: Erdkamp 2007, 451-476.
- Şahin – Adak 2007 S. Şahin – M. Adak, Stadiasmus Patarensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae (2007).
- Şahin 2011 S. Şahin, Stadiasmus Patarensis, Likya Eyaleti Roma yolları, İstanbul, 2011.
- Takmer –Tüner Önen 2008 B. Takmer – N. Tüner Önen, Batı Pamphylia’da Antik Yol Araştırmaları: Via Sebaste’nin Perge-Klimaks Arası Güzergahında Yeni Bir Yol Kalıntısı, Adalya 11, 2008, 109-133.
- Vermaseren 1956 -1960 M. J. Vermaseren, Corpus Inscriptionum et Monumentorum Religionis Mithraicae I (1956) – II (1960).
- Viale 1929 V. Viale (Ed.),Annuario della Regia Scuola archeologica di Atene 8/9 (1925/26), 1929.
- Weiss – Speidel 2005 P. Weiss – M. P. Speidel, “ Das erste Militardiplom für Arabia” ZPE 150, 2004, 253 – 264.
- Weiss 1990 P. Weiss, “Marktgewichte von Kyzikos und Hipparchengewichte”, AMS 1 (1990) 117-139.
- Wörrle 1988 M. Wörrle, Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien, München 1988.
- Zgusta, Personennamen L. Zgusta, Kleinasiatische Personennamen, Prag 1964.

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Çisem GÜRER

Doğum Tarihi ve Yeri : 02/01/1985-TEKİRDAĞ

Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Tekirdağ Tuğlacılar Lisesi

Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü

Yüksek Lisans Diploması: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı

Tez Konusu : Güney Anadou Kıyıları Askeri İçerikli Yazıtları katalogu (Lykia, Pamphylia, Pisidia, Kilikia)

Yabancı Dil / Diller : İngilizce / Almanca

Bilimsel Faaliyetler

- 1- F. Onur, Pamphylia'da Roma Ordusu: İ.S. Üçüncü ve Altıncı Yüzyıl Arası, Akron, Akron Eskiçağ Araştırmaları, Akdeniz üniversitesi Akdeniz Dillerini ve Kültürlerini Araştırma Merkezi Dizisi 1, Eskiçağ Yazıları, 2012, 27 – 61. (çevirmen)
- 2- (06/10/2011 – 26/03/2012) Almanya – Freiburg Üniversitesi, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsünde araştırmalarda bulunmak üzere Erasmus Öğrenim Bursu

Projeler : Tübitak 1001 projesi: Stadiasmus Patarensis çerçevesinde Orta Lykia ulaşım sistemi ve sorunları, proje araştırmacısı. (2009 - 2011)

:Prof. Dr. Burhan Varkıva yönetimde Antalya – Kaleiçi-
Kesikminare kazı çalışmalarına katılım. (2007 Haziran –
Temmuz Dönemi)

E-Mail

: cisemgurer@yahoo.com